

Олег Однороженко

 <http://orcid.org/0000-0001-6285-6400>

Інститут української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України

Герб роду панів Гербуртів XIII—початку XVII ст.

Серед рицарських родів, що одержали земельні надання та уряди на території Руської землі (Королівства Русі) у другій половині XIV — на початку XV ст., однією з найбільш помітних груп були вихідці з теренів Чеської монархії (Земель Корони Святого Вацлава). З-поміж них, чеське походження простежується в таких родин як Баворовські, Хотимирські, пани Претвичі, Васючинські (гілка роду панів Ричанських), пани з Гребновиць, Кустри пани з Крешова, пани Ваповські, Тиравські. Вихідцями з Моравії були пани Мнішки (гілка роду панів із Ломниці), Свирчі пани з Бедриховиць, Івоницькі (з Іванчеполя), Морави та ін. Але особливо значною рицарська міграція була в цей період із теренів Сілезії.¹ Насамперед, це пов'язано з активною надавчою політикою для вихідців із цього регіону,

¹ J. SPERKA: *Urządnicy Władysława Opolczyka na Rusi 1372—1378*. W: *Spółeczeństwo Polski średniowiecznej*. T. 10. Red. S.K. KUCZYŃSKI. Warszawa 2004, s. 83—102; J. SPERKA: *Otoczenie Władysława Opolczyka w latach 1370—1401. Studium o elicie władzy w relacjach z monarchą*. Katowice 2006, s. 73—90; Його ж: *Borschnitzowie na Rusi Czerwonej w XIV—XV wieku*. W: *Miasta — ludzie — instytucje — znaki. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesor Bożenie Wyrozumskiej w 75 rocznicę urodzin*. Kraków 2008, s. 247—262; Його ж: *Początki osadnictwa rycerstwa śląskiego na Rusi Czerwonej*. «Княжа доба» 2010, Вип. 3, с. 278—301; Його ж: *Zarys migracji rycerstwa śląskiego na ziemi Rusi Koronnej w okresie panowania Władysława Jagielly*. «Княжа доба» 2011, Вип. 5, с. 221—229; Його ж: *Z dziejów migracji rycerstwa śląskiego na ziemi Rusi Koronnej w końcu XIV i w początkach XV wieku (wstępne rozpoznanie)*. W: *Narodziny Rzeczypospolitej. Studia z dziejów średniowiecza i czasów nowożytnych*. Red. W. BUKOWSKI, T. JUREK. T. 1. Kraków 2012, с. 519—548; J. SPERKA: *Panowie z Zubrzy. Z dziejów szlachty ruskiej pochodzenia śląskiego w XV wieku*. «Княжа доба» 2014, Вип. 8, с. 339—349.

як місцевого (сілезького) так і іноземного (переважно німецького) походження, за панування великого князя, господаря й самодержця Руської землі (1372—1379, 1385—1387) Владислава Опольського.

Принесена чеським, моравським та сілезьким рицарством геральдична традиція стала однією з найбільш помітних складових родового герботворення нобілітету Руської землі доби пізнього Середньовіччя. За своєю чисельністю цей комплекс постував лише гербам руського й польського походження. Водночас, він досить суттєво відрізнявся від цих найбільших геральдичних груп. На відміну від руської родової геральдики, що мала у своїй основі переважно знакоподібні фігури,² герби нобілітету, що походив із Земель Корони Святого Вацлава, лише в поодиноких випадках спиралися на старожитні родові знаки. Водночас, для обох традицій було характерне вживання гербів окремими родинами — навіть споріднені між собою сім'ї використовували відмінні геральдичні знаки, у яких подібними могли бути лише поодинокі елементи.

З огляду на це, як серед руського, так і — чеського, моравського й сілезького нобілітету помітною була надзвичайна варіативність гербів, як у змісті зображень у щиті, так і в наповненні позашитових елементів, передусім нашоломників. Це було цілком не характерно для польської геральдики, у якій окремий герб, зазвичай, належав гербовій спільноті, що могла об'єднувати групи родин, які не мали жодного спільного походження. Ще однією прикметною рисою польської геральдики була наявність назв для родових гербів, що було не притаманним середньовічній руській геральдиці й тим більше родовому герботворенню Чеської монархії. Лише впродовж XVI ст., передусім під впливом друкованих гербовників, автори яких намагалися осмислити та систематизувати розмаїття родових гербів, що побутували на теренах Корони Польської, а згодом Речі Посполитої, герби руського, чеського, моравського, сілезького та ін. походження почали набувати власні назви.³

² О. Однороженко: *Родова геральдика Волинської землі в другій половині XIV — першій половині XV ст.* «Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна» 2008, Вип. 822, с. 44—50; Його ж: *Родова геральдика Русо-Влахії (Молдавського господарства) кінця XIV—XVI ст.* Харків 2008; Його ж: *Князівська геральдика Волині середини XIV—XVIII ст.* Харків 2008; Його ж: *Руські королівські, господарські та князівські печатки XIII—XVI ст.* Харків 2009; Його ж: *Родова геральдика Руського королівства та Руських земель Корони Польської XIV—XVI ст.* Харків 2009; Його ж: *Родова геральдика Сіверської, Смоленської та Мстиславської земель ВКЛ в XIV—XVII ст.* «Герольд Litherland» 2011, № 18, с. 4—20; Його ж: *Шляхетська геральдика Київської землі XV — першої половини XVII ст. за архівними джерелами та матеріалами сфрагістичної колекції Музею Шереметьєвих.* «Сфрагістичний щорічник» 2012, Вип. 2, с. 170—256.

³ О. Однороженко: *До питання про українські назви родових гербів Корони Польської.* «Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Збірка наукових праць»

Серед родин, що прибули з теренів Чеської монархії, чи не найбільш визначну роль в історії пізньосередньовічної та ранньомодерної Русі (України) відіграв рід Гербуртів - панів із Фульштайна (*Herburty domini de Fullstein, Herburtowé páni z Fulssteyna*), що мав німецьке (вестфальське) походження і від середини XIII ст. володів землями в Моравії та Сілезії,⁴ а на теренах Русі — від часів правління Владислава Опольського.⁵ Упродовж XV — на початку XVII ст. численні представники роду відігравали помітну роль у політичному, військовому, економічному та культурному житті Руських земель Корони Польської. Відразу сім представників роду обіймали в цей час сенаторські уряди.⁶ Не випадково саме представники цього роду залишили по собі одну з найбільших за обсягом та розмаїттям геральдичну спадщину, що дало змогу в деталях з'ясувати еволюцію родового герба панів Гербуртів та перипетії його функціонування в умовах переважання інших геральдичних традицій.

2007, Чис. 14, с. 116—129; Його ж: *Руська родова геральдика напередодні та після Люблінської унії: до питання генези річпосполитської геральдики*. В: *Проблеми інтеграції і інкарнації ў развіцці Цэнтральнай і Усходняй Еўропы ў перыяд ранняга Новага часу*. Мінск 2010, с. 135—148.

⁴ J. PILNÁČEK: *Staromoravští rodové*. Viden 1930, s. 418—417, n. 1621; Його ж: *Rody starého Slezska*. Brno 1991, s. 591—593, n. 849; O. ŁASZCZYŃSKA: *Przodkowie Bruchnalskich h. Herburtowa*. Mies. Her. 1939, T. 18, s. 8—13.

⁵ М. ГРУШЕВСЬКИЙ: *Історія України-Руси*. Т. 6: *Життя економічне, культурне, національне XIV—XVII віків*. Київ 1995, с. 239; J. SPERKA: *Otoczenie Władysława Opolczyka...*, с. 87, 225—226; Його ж: *Początki osadnictwa rycerstwa śląskiego na Rusi Czerwonej...*, с. 291—292.

⁶ UrzRus, с. 336—337; *Urządnicy województwa belskiego i ziemi chełmskiej XIV—XVIII wieku. Spisy*. Kórnik 1992, с. 232; UrzPod, с. 203 (війський самбірський (1515—1538), підкоморій перемишльський (1538—1541), війський перемишльський (1543—1545), підкоморій львівський (1545—1558), каштелян любачівський (1558—1564), каштелян белзький (1564—1569) Йоан Гербурт Добромильський пан з Фельштина; підкоморій львівський (1530—1535), каштелян перемишльський (1535—1552), генеральний староста руський (1537—1555), воєвода судомирський (1553—1554), воєвода краківський (1554—1555) Миколай Гербурт Одновський пан з Фельштина; підкоморій перемишльський (1542—1552), каштелян перемишльський (1553—1554), каштелян львівський (1554—1584), староста самбірський (1563—1584), староста дрогбицький (1568—1577) Станіслав Гербурт пан з Фельштина; підкоморій перемишльський (1553—1567), каштелян сяноцький (1568—1577), староста перемишльський (1569—1577) Йоан Гербурт пан з Фельштина; підкоморій перемишльський (1568—1570), генеральний староста руський (1570—1593), каштелян галицький (1585—1589), каштелян перемишльський (1589—1593) Миколай Гербурт пан з Фельштина; хоружий львівський (1577—1581), підкоморій галицький (1581—1587), воєвода подільський (1588), воєвода руський (1588—1602), староста тлумецький (1588), староста барський (1588), староста скальський (1592) Миколай Гербурт пан з Фельштина і Дедилова; каштелян перемишльський (1571—1572) Станіслав Гербурт пан з Фельштина).

мал. 1: печатка пана Герборта 1255 р.

мал. 2: печатка Герборда пана з Фульштайна 1288 р.

мал. 3: печатка Ерика пана з Фульштайна 1296 р.

В основі родового герба панів Гербуртів перебувало зображення трьох мечів у зірку, що пронизують яблуко.⁷ Його найдавніші зразки трапляються на печатках XIII—XIV ст. Представники роду, що проживали в цей час у Чехії, Моравії та Сілезії, розміщували зображення родового герба в готичному щиті, як це можемо спостерігати на сфрагісах столъника оломоуцького єпископа Герборта від 1255 р.,⁸ моравського коморника Герборда пана з Фульштайна від 1288 р.,⁹ Ерика пана з Фульштайна від 1288¹⁰

⁷ AGZ, T. 18, с. XIII; М. ГРУШЕВСЬКИЙ: *История Украины-Руси...*, с. 239; *Źródła dziejowe*. T. 18. Cz. 2: *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*. T. 7. Cz. 2: *Ziemie Ruskie. Ruś Czerwona*. Warszawa 1903, с. 288, 292; А. БОНІЕСКИ: *Herbarz polski*. T. 7. Warszawa 1904, с. 256; J. PILNÁČEK: *Staromoravští rodové...*, s. 417, n. 1621; Його ж: *Rody starého Slezska...*, s. 593, 596, n. 849; J. SZYMAŃSKI: *Herbarz średniowiecznego rycerstwa polskiego*. Warszawa 1993, с. 135; J. SPERKA: *Otoczenie Władysława Opolczyka...*, с. 87, 226; Його ж: *Początki osadnictwa rycerstwa śląskiego na Rusi Czerwonej...*, с. 292.

⁸ M. KOLÁŘ, A. SEDLÁČEK: *Českomoravská heraldika. Č. 2: Část zvláštní*. Praha 1925, с. 289; Його ж: *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty*. Zpracoval a k vydání připravil V. RŮŽEK. Sv. 4: *Atlas erbů. Morava. Edice*. Praha 2003, s. 100, il.; A. SEDLÁČEK: *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty*. Zpracoval a k vydání pripravil V. RŮŽEK. Sv. 5: *Atlas pečeti. Soupisy, rejstřík, faksimile*. Praha 2003, s. 77, 374, tab. 248, il. 6; O. ŁASZCZYŃSKA: *Ród Herburtów w wiekach średnich*. Poznań 1948, с. 114 (кругла, 50 мм; напис по колу: ... RBORDI DAPIFER ...).

⁹ RBM, T. 2, n. 1453; *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*. T. 4: 1268—1293. Olomucii 1845, p. 349, n. 271; CDSil, T. 7, n. 2072; P. PFOTENHAUER: *Die schlesischen Siegel von 1250 bis 1300 beziehentlich 1327*. Breslau 1879, s. 38, taf. 11, n. 111; F. PIEKOSIŃSKI: *Heraldyka polska wieków średnich*. Kraków 1899, s. 226, il.; J. PILNÁČEK: *Staromoravští rodové...*, s. 418, n. 1621; O. ŁASZCZYŃSKA: *Ród Herburtów w wiekach średnich...*, с. 111 (кругла, 25 мм; напис по колу: + S HERBORDI · CAMERARII · MORAVIE).

¹⁰ M. KOLÁŘ, A. SEDLÁČEK: *Českomoravská heraldika...*, с. 289; Його ж: *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty...*, Sv. 4, с. 100; O. ŁASZCZYŃSKA: *Ród Herburtów w wiekach średnich...*, с. 114.

і 1296 рр.,¹¹ оломоуцьких каноніків Герберта й Микулаша панів із Микуловиць від 1349 р. і Альбрехта пана з Крженовиць від 1356—1365 рр.¹²

мал. 4: печатка Фридриха Гербурта з Фельштина 1436 р.

На теренах Русі найдавніші відомості щодо герботворення панів Гербуртів походять від першої половини XV ст. На печатці Фридриха Гербурта пана з Фельштина¹³ від 1436 р. на півкруглому щиті було зображено три меча в зірку, що пронизують яблуко, у супроводі довшого напису: s + fredrici + de + fulsteyn.¹⁴ Цей же сюжет мала і його попередня печатка від 1427 р. («sigillum Fredrich de Felstin: Mieczze»)¹⁵ Перемишльський хорунжий (1436—1453) Гербурт пан із Фельштина, Брухналя та Прилбиць, користувався тим самим зображенням у 1427 р. («sigillum Herborth de Fulstin:

¹¹ CDSil, T. 7, n. 2421; *Historia Śląska*. T. 3. Kraków 1936, tab. 122, il. 110; P. PFOTENHAUER: *Die schlesischen Siegel von 1250 bis 1300...*, s. 28, taf. 3, n. 27; F. PIEKOSIŃSKI: *Najstarsze pieczęcie szlachty polskiej*. „Herold Polski” 1899, T. 1, s. 26, n. 46; Його ж: *Pieczęcie polskie wieków średnich*. Kraków 1899, s. 147—148, n. 221, il. 164; Його ж: *Heraldyka polska wieków średnich...*, s. 226, il.; J. PILNÁČEK: *Staromoravští rodové...*, s. 418, n. 1621; O. ŁASZCZYŃSKA: *Ród Herburtów w wiekach średnich...*, c. 3 (кругла, розмір 20 мм; напис по колу: + S' EKRICI · D · WLLN · STEN).

¹² M. KOLÁŘ, A. SEDLÁČEK: *Českomoravská heraldika...*, c. 289, 293; A. SEDLÁČEK: *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty...*, Sv. 4, c. 100; J. PILNÁČEK: *Staromoravští rodové...*, s. 418, n. 1621; O. ŁASZCZYŃSKA: *Ród Herburtów w wiekach średnich...*, c. 114.

¹³ М. Фельштин Перемишльської землі Руського воєводства (тепер с. Скелівка Старосамбірського району Львівської області, Україна).

¹⁴ Центральний державний історичний архів України у місті Львові (ЦДІАЛ), ф. 131, оп. 1, спр. 104; AGZ, T. 5, s. 83, n. 67; F. PIEKOSIŃSKI: *Heraldyka polska wieków średnich...*, c. 226; M. HAIŠIG: *Sfragistyka szlachecka doby średniowiecza w świetle archiwaliów lwowskich*. Lwów 1938, s. 22—23, il. 31; O. ŁASZCZYŃSKA: *Ród Herburtów w wiekach średnich...*, c. 111 (кругла, 26 мм).

¹⁵ AGAD, Archiwum Zamoyskich, sygn. 33, st. 706; F. PIEKOSIŃSKI: *Jana Zamoyskiego notaty heraldyczno-sfragistyczne*. W: „Studia, rozprawy i materiały z dziedziny historii polskiej i prawa polskiego”. T. 7. Kraków 1907, n. 1227; O. HALECKI: *Z Jana Zamoyskiego Inwentarza Archiwum Koronnego. Materiały do dziejów Rusi i Litwy w XV wieku*. AKH 1919, T. 12, Cz. 1, n. 5 [8], 87.

Міече»),¹⁶ 1436 р. («sigillum Herbortonis vexilliferi: Міече»)¹⁷ та 1439 р. («sigillum Herborti: tres gladij in romo»)¹⁸. Так само, як і львівський (1436) і перемишльський (1437—1447) ловчий Миколай (Міклаш) Гербурт із Фельштина у 1439 р. («sigillum Miklasz: tres gladij in romo»)¹⁹.

мал. 5: герб панів Гербуртів на земських таблицях Опавського князівства 1523 р.

мал. 6: герб панів Гербуртів у гербовнику Папроцького «Zrcadlo slavného Markrabství Moravského» 1593 р.

Найдавніше кольорове зображення герба панів Гербуртів походить від 1523 р. На земських таблицях Опавського князівства представлено герб найвищого земського комірника Опавського князівства Оіржа пана з Фульштайна й на Битовіцях — три срібних меча з золотими руків'ями, що пронизують у зірку золоте яблуко на червоному щиті під шоломом із короною й нашо-

¹⁶ AGAD, Archiwum Zamoyskich, sygn. 33, st. 704; F. PIEKOSIŃSKI: *Jana Zamoyskiego notaty heraldyczno-sfragistyczne...*, n. 1172; O. HALECKI: *Z Jana Zamoyskiego Inwentarza Archiwum Koronnego...*, n. 5 [8], 41.

¹⁷ AGAD, Archiwum Zamoyskich, sygn. 32, st. 11, n. 13 («Herbortonis vexiliferi»), st. 62, n. 13 («Herborthonis vexiliferi»); sygn. 33, st. 658; F. PIEKOSIŃSKI: *Jana Zamoyskiego notaty heraldyczno-sfragistyczne...*, n. 197.

¹⁸ AGAD, Archiwum Zamoyskich, sygn. 32, st. 14, 64, n. 15 («Herbordi de Felsthin Premisliensis»); sygn. 33, st. 666; F. PIEKOSIŃSKI: *Jana Zamoyskiego notaty heraldyczno-sfragistyczne...*, n. 339.

¹⁹ AGAD, Archiwum Zamoyskich, sygn. 33, st. 666; F. PIEKOSIŃSKI: *Jana Zamoyskiego notaty heraldyczno-sfragistyczne...*, n. 341.

ломником у вигляді золотих павичевих пер.²⁰ Подібний вигляд цей герб має й у моравському гербовнику «Zrcadlo slavného Markrabství Moravského» авторства Бартоша Папроцького — «O Rodu a Erbě Panův Herburtůw z Fulssteyna ... kterýž vžil za Erb Jablka Zlatteho na Czerweném Stijtu ... A k tomu na věčnu památku, ty tři Meče na gich znamenij Rytijřském Křížem položiwssy, za Erb vžiljati rozkázal, přidawssy gim nad Helm Páwowý Ocas».²¹

мал. 7: герб панів Гербуртів у гербовнику Папроцького «Gniazdo snoty» 1578 р.

мал. 8: герб панів Гербуртів у гербовнику Папроцького «Herby rycerstwa polskiego» 1584 р.

Натомість, більшість тогочасних та пізніших польських гербовників представляють дещо іншу версію родового герба — три срібних меча в зірку пронизують зелене яблуко на червоному щиті, над яким розміщено шолом під шоломовою короною та нашоломник у вигляді трьох страусових пер.²²

²⁰ M. KOLÁŘ, A. SEDLÁČEK: *Českomoravská heraldika...*, s. 289; J. PILNÁČEK: *Staromoravští rodové...*, s. 418, n. 1621; R. FUKALA: *Slezsko Neznámá země Koruny české. Knižecí a stavovské Slezsko do roku 1740*. České Budějovice 2007, il.; M. MYSLIVEČEK: *Velký erbovník. Encyklopedie rodů a erbů v zemích Koruny české*. Sv. 1. Plzeň 2005, s. 202, il.

²¹ B. PAPROCKÝ: *Zrcadlo slavného Markrabství Moravského, v kterémž jeden každý Stávdávnost, vzácnost i povinnost svou uhlédá*. Olomouc 1593, l. 66 («Rodu Panův Herburtůw z Fulssteyna»), 116, 226, 229v, 230, 276v, 287, 317v, 320v, 321, 338, 404—404v, 430, 439v; A. SEDLÁČEK: *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty...*, Sv. 4, s. 100, il.

²² B. PAPROCKI: *Gniazdo snoty zkd herby rycerstwa slawnego Królestwa Polskiego, Wielkiego Księstwa Litewskiego, Ruskiego, Pruskiego, Mazowieckiego, Żmudzkiego y inszych*

мал. 9: герб панів Гербуртів у «Kronice Polskiej Marcina Bielskiego» 1597 р.

мал. 10: герб панів Гербуртів у гербовнику Окольського «Orbis Polonus» 1641 р.

Лише в окремих випадках герб панів Гербуртів представлено в гербовниках без інформації про забарвлення та позащитові елементи — у ренесансному щиті три меча в зірку пронизують яблуко.²³

Państw do tego Królestwa należących Książąt y Panów początek swoy maię. Kraków 1578, c. 1064—1065 («Przyszcie Herbortow z Czech, którzy sie zawždy pisali z Fulsztyna, którzy nošili trzy miecze gołe w iabłku zielonym, w czerwonym polu»); Його ж: *Herby rycerstwa polskiego.* Kraków 1858, c. 665—667 («O klejnocie Herbort, który tu przyniesion do Polski z Czech albo z Morawy, mają byc trzy miecze w jabłku zielonem na czerwonym polu»); *Kronika Polska Marcina Bielskiego nowo przez Joachima Bielskiego, syna jego, wydana.* Kraków 1597, s. 251 («Tegoż czasu Książę Opolskie przywiódł był trzech braciey rodzonych z Czech do Rusi Herbortow — Fryderyka, Waclawa i Mikłusza, którzy sie pisali z Fulsztyna (a iest ten zamek na Morawie), y tam w Rusi ošiedli. Nosząza herb trzy miecze gołe w iabłku zielonym, na czerwonym polu»); S. OKOLSKI: *Orbis Polonus.* Vol. 1. Cracoviae 1641, c. 286—291; Його ж: *Orbis Polonus.* Vol. 2. Cracoviae 1643, c. 383; K. NIESIECKI: *Herbarz Polski, powiększony dodatkami późniejszych autorów, rękopismów, dowodów urzędowych i wydany przez Jana Nepomucena Bobrowicza.* T. 4. Lipsk 1839, c. 347.

²³ M. REJ: *Zwierzyniec.* Kraków 1562, c. 60v («Herburt Biskup Przemy. y z domem swym»); Його ж: *Zwierzyniec.* Kraków 1574, c. 60v («Herburt Biskup Przemy. y z domem swym»); G. VIGILANTIUS SAMBORITANUS RUTHENUS: *Theoresis secunda seu parents.* Cracovia 1569, c. Iv (F. PILARCZYK: *Stemmata w drukach polskich XVI wieku.* Zielona Góra 1982, s. 61, il. 24); AMBROSIUS MARCUS DE NISSA: *Arma Regni Poloniae.* Antwerpiae 1562, f. 30v; B. PAPROCKI: *Panosza, to jest wysławienie panów i paniąt ziem ruskich i podolskich z męstwa.* Kraków 1575, c. C Iv («Stanisław Herbort Kaszt. Lwowski»), C 2 («Mikołay Herbort Starosta Lwowski»), M 3 («Jan Herbort z Brochnala»), M 3v («Woyciech, Jan Herbortowie»), Q 3 («Jan Herbort Kaszt. Sanoc. Sta. Prze.»), X Iv («Mikołay Herbort

мал. 11: герб панів Гербуртів в гербовниках Рея «Zwierzyniec» 1562 р.
і Папроцького «Panosza» 1575 р.

мал. 12: герб панів Гербуртів у гербовнику Папроцького «Diadochos» 1602 р.

Кольорові версії неповного герба панів Гербуртів подають рукописні гербовники: «Stemmata Polonica» середини XVI ст. — на червоному полі три срібних меча з чорними руків'ями в зірку пронизують золоте яблуко з зеленим листям («Herbortowa»),²⁴ «Arma Regni Poloniae» Марка Амброзія з Ниси від 1562 р. — на червоному полі три срібних меча з чорними руків'ями в зірку пронизують золоте яблуко з зеленим листям («Herbortowa»)²⁵ та гербовник Еразма Каміна «Liber insigniorum regionum atque clenodiorum Regni Poloniae summa cum diligencia elaboratus 1575» — на червоному полі три срібних меча в зірку пронизують золоте яблуко («Herborthowa in campo rubeo pomum aureum tribus gladiis ad instar crucis aciebus transfixum portans pro armis. Genus Almanicum»)²⁶ Як бачимо, саме в цих творах простежу-

z Dzyedziłowa»); Їого ж: *Diadochos id est successio. Ginak Poslaupnost Knyžat a Králůw Českých, Biskupůw y Arcybiskupůw Pražských, a wssech třech Stanůw Slawného Králowstwi Českého, to gest Panského, Rytířského a Měského*. Кн. 3. Praha 1602, с. 500 («Herbortowna z Fulssteyna»); A. GWAGNIN: *Kronika Sarmacyey Europskiey*. Kraków 1611, с. 85 («То też Xiążę [Opolskie], Herborty z Morawy do Rusi przywiodło, z domu trzy miecze w iabłku, imiony, Frydrycha, Waclawa, Mikłusza»); О. Гваньїні: *Хроніка Європейської Сарматії*. Київ 2007, с. 129.

²⁴ Bibliothèque de l'Arsenal, Man. 1114, f. 29v; M. FRIEDBERG: *Klejnoty Długoszowe*. RHer 1930, T. 10, s. 89, n. 156; H. POLACZKÓWNA: *Stemmata Polonica. Rękopis n. 1114 Klejnotów Długosza w Bibliotece Arsenalu w Paryżu*. „Prace Sekcji Historii Sztuki i Kultury Towarzystwa Naukowego we Lwowie” 1927, T. 1, с. 46; O. ŁASZCZYŃSKA: *Ród Herburtów w wiekach średnich...*, с. 110.

²⁵ AMBROSIUS MARCUS DE NISSA: *Arma Regni Poloniae...*, f. 30v; J. SZYMAŃSKI: *Nieznanе źródło heraldyki polskiej z XVI wieku*. St. Żr. 1990, T. 32—33, с. 139.

²⁶ Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка, Відділ рукописних, стародрукованих та рідкісних книг ім. Ф.П. Максименка, Рук. 3, 995 («Liber insigniorum regionum atque clenodiorum Regni Poloniae summa cum diligencia elaboratus 1575»), арк. 43; Muzeum Narodowe w Warszawie (MNW), Rkps 210963, k. 25; M. FRIEDBERG: *Klejnoty Długoszowe...*, с. 89, n. 156; с. 105, n. 146; O. ŁASZCZYŃSKA: *Ród*

ються перші спроби визначити, відповідно до польської гербової традиції, назву герба панів Гербуртів, утвореної на підставі їх прізвища, що потім закріпилось у друкованих гербовниках.

мал. 13: герб панів Гербуртів у «Stemmata Polonica»

мал. 14: герб панів Гербуртів у гербовнику «Arma Regni Poloniae» 1562 р.

мал. 15: герб панів Гербуртів у гербовнику Еразма Каміна «Liber insigniorum» 1575 р.

Опис кольорової версії герба подає також франкомовний твір «Noms, Surnoms, Armes, et Qualitez des Ambassadeurs du Royaume de Pologne», який було створено після 1589 р., — «Ян Гербурт, каштелян сяноцький, староста перемишльський. На червоному полі три срібних меча з золотими руків'ями зображені у вигляді літери Y, усі мечі пронизують золоту кулю в середині щита, два з них лежать руків'ями вгору. Нашоломник відсутній» («Jean Herbort, Chastelain de Sanocie et Capitaine de Primislaue. De Gueules à trois Epsées d'Argent, aux Gardes d'Or, plantées en Y Grec, et mouuantes deux du Chef, et l'autre dela Pointe, et fichées dedans une Rondache d'Or mise en Abysme. Sens Cimier»)²⁷

У рукописному гербовнику «Stemmata nobilium» від 1596 р. герб панів Гербуртів представлено у вигляді трьох срібних мечів із чорними руків'ями в зірку, які пронизують зелене яблуко на червоному полі щита, над яким розташовано шолом під шоломовою короною, у нашоломнику три страусових пера, а навколо щита блакитно-золотий намет.²⁸ Дещо іншу кольо-

Herburtów w wiekach średnich..., с. 110; J. KŁYSZ-HACKBARTH: *Wzory ornamentalne Erazma Kamyna — zlotnika poznańskiego z XVI wieku*. Warszawa 2014, s. 364, il. 186 C.

²⁷ О. НАЛЕЦКИ: *Opis herbów posłów polskich wysłanych po Henryka Walezego. Przyczynek do heraldyki polskiej XVI wieku*. Mies. Her. 1912, T. 5, с. 117.

²⁸ Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu (ZNiO), rkps 4510 («Stemmata nobilium»), k. 538; P. ДУММЕЛ: *Stemmata nobilium. Herby rycerskie w rękopisie „Roczników” Jana Długosza z końca XVI w.* „Ze Skarbcza Kultury. Półrocznik Zakładu Narodowego im. Ossolińskich” 1991, T. 36, z. 51, s. 42, n. 40; J. SZYMAŃSKI: *Herbarz rycerstwa polskiego z XVI wieku*. Warszawa 2001, с. 95—96.

мал. 16: герб панів Гербуртів у гербовнику «Stemmata Nobilium Regni Poloniae» XVII ст.

ристуку родовий герб має в пізнішому гербовнику «Stemmata Nobilium Regni Poloniae» від XVII ст. — три срібних меча з золотими руків'ями в зірку пронизують золоте яблуко на червоному полі щита під шоломом із блакитно-срібним наметом і шоломовою короною з нашоломником у вигляді трьох страусових пер, середнє з яких срібне, а бічні — червоні.²⁹

мал. 17: портрет Йоана Гербурта пана з Фельштина 1570 р.

мал. 18: портрет Йоана Гербурта пана з Фельштина 1577 р.

²⁹ ZNiO, rkps 9608 («Stemmata Nobilium Regni Poloniae»), k. 216 («Herborth»).

На портреті перемишльського підкоморія (1553—1567), сяноцького каштеляна (1568—1577) і перемишльського старости (1569—1577) Йоана Гербурта пана з Фельштина від 1570 р.³⁰ зображено чотиридільний щит, на якому в першій частині на червоному полі розміщено три срібних меча з чорними руків'ями, що пронизують в зірку золоте яблуко, в другій — на блакитному полі срібний знак у вигляді стріли вістрям вгору над півколом, що лежить кінцями додолу, в третій — на червоному полі срібний баран (герб Юноша), в четвертій — на червоному полі срібна пов'язка (герб Наленч роду Хватів, з якого походила мати Йоана Гербурта — Ядвіга Хватівна), над щитом розташовано шолом із наметом під шоломовою короною, в нашоломнику — п'ять страусових пер; навколо літери: ІНССР. На інших його портретах від 1577 р.³¹ і кінця

³⁰ Muzeum Narodowe w Krakowie (MNK), n. 7295; Z. ВОСНЕЇСКИ: *Portret Jana Herburt (1508—1577)*. „Sprawozdania i Rozprawy Muzeum Narodowego w Krakowie. Rok 1951” 1952, s. 295—308; M. WALICKI: *Malarstwo polskie. Gotyk, renesans, wczesny manieryzm*. Warszawa 1961, s. 344, il. 215; В. ЛЮБЧЕНКО: *Львівська скульптура XVI—XVII століть*. Київ 1981, с. 37; В. ОВСІЙЧУК: *Українське мистецтво другої половини XVI — першої половини XVII ст. Гуманістичні та визвольні ідеї*. Київ 1985, с. 160.

³¹ Львівська галерея мистецтв, Ж-6207; А. WIENIARSKI: *Jan Herburt, kasztelan sanocki i Dobromil w XVII wieku*. „Księga Świata” 1859, nr 8, с. 24; J. WATULEWICZ: *Herburtowie fulsztyńscy i kościół parafialny w Fulsztynie*. Przemyśl 1904, с. 40; *Історія українського мистецтва*. Т. 2: *Мистецтво XIV — першої половини XVI століття*. Київ 1967, с. 302—305; В. ОВСІЙЧУК: *Львівський портрет XVI—XVIII ст. Каталог виставки*. Львів 1967, с. 19, мал. 1; Ф. УМАНЦЕВ: *Мистецтво давньої України*. Київ 2002, с. 118—120, мал.; M. GĘBAROWICZ: *Portret XVI—XVIII wieku we Lwowie*. Wrocław—Warszawa—Kraków 1969, s. 21—25, 31, il. 4—5; П. БІЛЕЦЬКИЙ: *Український портретний живопис XVII—XVIII ст.: Проблема становлення і розвитку*. Київ 1969, с. 25—26, мал.; *Портрет в європейській живописі XV — начала XX века. Виставка произведений из советских и зарубежных музеев*. Каталог. Москва 1972, с. 47; *История искусства народов СССР*. Т. 3: *Искусство XIV—XVII веков*. Москва 1974, с. 136, 138; *Львівська картинна галерея. Альбом*. Київ 1977, с. 18, мал. 83; П. ЖОЛТОВСЬКИЙ: *Український живопис XVII—XVIII ст.* Київ 1978, с. 124—125, мал.; Г. ОСТРОВСКИЙ: *Художественные музеи Львова*. Львов 1978, с. 56—57; А. ЖАБОРЮК: *Український живопис доби середньовіччя*. Київ—Одеса 1978, с. 141—142, мал.; В. ЛЮБЧЕНКО: *Львівська скульптура...*, с. 37; П. БЕЛЕЦЬКИЙ: *Украинская портретная живопись XVII—XVIII в.* Ленинград 1981, с. 22—26, илл. 18—19; *Одеський замок: архітектурно-художній музей-заповідник. Путівник*. Львів 1981, с. 49—50, мал.; В. ОВСІЙЧУК: *Українське мистецтво другої половини XIV — першої половини XVII ст.* Київ 1985, с. 151, мал.; В. ОВСІЙЧУК: *Українське мистецтво другої половини XVI — першої половини XVII ст. Гуманістичні та визвольні ідеї...*, с. 160—161; В. АЛЕКСАНДРОВИЧ: *Фельштинський портрет Яна Гербурта*. В: «Памятники культуры. Новые открытия. Письменность. Искусство. Археология. Ежегодник. 1986». Ленинград 1987, с. 290—297; *Дух України. 500 ліття малярства. / Spirit of Ukraine. 500 Years of Painting*. Winnipeg 1991, с. 62, ил. 12; В. АЛЕКСАНДРОВИЧ: *Західноукраїнські малярі XVI століття. Шляхи розвитку професійного середовища*. В: «Студії з історії українського мистецтва». Т. 3. Львів 2000, с. 213; *Історія української культури*. Т. 2: *Українська культура XIII — першої половини XVII століть*. Київ 2001, с. 671, мал.; *Український портрет XVI—XVIII століть. Каталог альбом*. Київ 2006, с. 88, 91, п. 1; *Історія Львова*. Т. 1: 1256—1772. Львів 2006, с. 203, мал.

XVI ст.³² зображено подібний герб, але зі срібними мечами і яблуком у першій частині щита і трьома перами у нашоломнику. Так само, як і на портреті його дружини Катерини з Дорогоївських від кінця XVI ст.³³ Подібний герб із чотиридільним щитом бачимо також на пізнішій копії портрета перемишльського єпископа (1560—1572) Валентина Гербурта, але з розміщеними згори інфулою та посохом.³⁴

мал. 19: портрет Йоана Гербурта пана з Фельштина кінця XVI ст.

мал. 20: портрет Катерини Гербурт із Дорогоївських кінця XVI ст.

На надгробку Йоана Гербурта кінця XVI ст., який містився в костелі св. Мартина у Фельштині (нині — в Олеському замку), розміщено той са-

³² J. WATULEWICZ: *Herburtowie fulsztyńscy...*, s. 39, il. 2; M. GĘBAROWICZ: *Portret XVI—XVIII wieku we Lwowie...*, s. 23; П. БЕЛЕЦКИЙ: *Украинская портретная живопись XVII—XVIII в...*, с. 27, илл. 23.

³³ J. WATULEWICZ: *Herburtowie fulsztyńscy...*, s. 39, il. 11; M. GĘBAROWICZ: *Portret XVI—XVIII wieku we Lwowie...*, s. 23; П. БЕЛЕЦКИЙ: *Украинская портретная живопись XVII—XVIII в...*, с. 27, илл. 22.

³⁴ A. KUCZERA: *Samborszczyzna. Ilustrowana monografia miasta Sambora i ekonomii samborskiej*. T. 2. Sambor 1935, s. 176, il.; M. GĘBAROWICZ: *Studia nad dziejami kultury artystycznej późnego Renesansu w Polsce*. Toruń 1962, s. 33—34, il. 4.

мий складний чотиричастинний герб, що й на його портретах, але цього разу в овальному бароковому щиті.³⁵ Для його брата, єпископа Валентина Гербурта, майстром Германом ван Гутте було створено надгробок, який містив одразу дві геральдичні композиції: над фігурою єпископа розміщувався овальний бароковий щит із зображенням родового герба, а в горішній частині надгробку знаходився чотиридільний щит із генеалогічною програмою під інфулою.³⁶

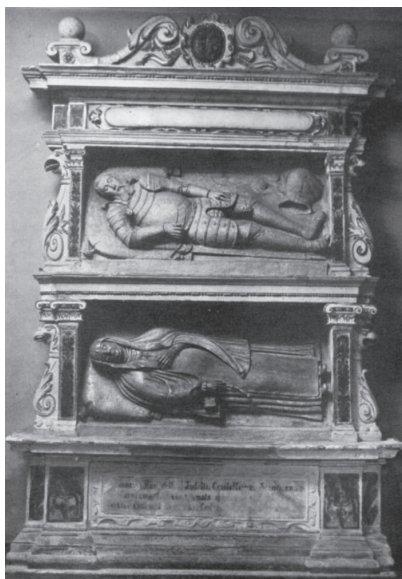
Подібно представлено геральдичні сюжети і на надгробку львівського хорунжого (1577—1581), галицького підкоморія (1581—1587), подільського (1588) і руського (1588—1602) воєводи, тлумацького (1588), барського (1588) і скальського (1592) старости Миколая Гербурта пана з Фельштина й Дедилова, в домініканському костелі Божого Тіла у Львові від 1602 р.³⁷ Зі свого боку, на надгробку померлого в дитячому віці сина Йоана Гербурта — Криштофа, роботи Джованні Марії Моска Падованно від 1558 р., що знаходився в костелі св. Мартина у Фельштині (нині — в Олеському замку), родовий герб із трьома мечами, що пронизують в зірку яблуко, було розташовано в ренесансному щиті.³⁸ Герб королівського писаря (1497), кам’-

³⁵ H. KOZAKIEWICZOWA: *Renesansowe nagrobki piętrowe w Polsce*. „Biuletyn Historii Sztuki” 1955, T. 17, nr 1, s. 32; M. GĘBAROWICZ: *Studia nad dziejami kultury artystycznej późnego Renesansu w Polsce...*, s. 73—75, il. 21; В. ЛЮБЧЕНКО: *Львівська скульптура...*, с. 33—37, мал.; В. ОВСІЙЧУК: *Українське мистецтво другої половини XVI — першої половини XVII ст. Гуманістичні та визвольні ідеї...*, с. 100—101, мал.; *Памятники градостроительства и архитектуры УССР*. Т. 3. Киев 1985, с. 213; О. МАЦЮК: *Замки і фортеці Західної України*. Львів 1997, с. 83; *Kościół i klasztor rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Т. 5. Kraków 1997, с. 67—93; *Історія української культури...*, Т. 2, с. 693; В. ПШИК: *Укріплені міста, замки, оборонні двори та інкастельовані сакральні споруди Львівщини XIII—XVIII ст.* Львів 2008, с. 189; О. СІТКАРЬОВА: *Успенський собор Києво-Печерської Лаври*. Київ 2000, с. 164, мал. 145.

³⁶ T. SZYDŁOWSKI: *Ruiny Polski*. Kraków 1915, с. 63; J. WATULEWICZ: *Herbertowie fulstyńscy...*, с. 38; M. GĘBAROWICZ: *Studia nad dziejami kultury artystycznej późnego Renesansu w Polsce...*, s. 25—34, il. 1; В. ЛЮБЧЕНКО: *Львівська скульптура...*, с. 48—52, мал.; В. ОВСІЙЧУК: *Українське мистецтво другої половини XVI — першої половини XVII ст. Гуманістичні та визвольні ідеї...*, с. 101—102; *Памятники градостроительства и архитектуры УССР...*, с. 213; О. МАЦЮК: *Замки і фортеці Західної України...*, с. 83; *Kościół i klasztor rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego...*, с. 67—93; *Історія української культури...*, Т. 2, с. 693; В. ПШИК: *Укріплені міста, замки, оборонні двори...*, с. 189; С. ГОРБЕНКО: *Фредерік Гербурт — рицар XVI ст.: Досвід комплексного дослідження постаті Фредеріка Гербурта-Одновського на підставі історіографічних, археологічних та антропологічних даних*. Львів 2010, рис. 9 б; рис. 11 а.

³⁷ A. SCHNEIDER: *Pomniki w katakombach pod Kościołem Bożego Ciała oo. dominikanów we Lwowie*. Lwów 1867, с. 19; В. ЛЮБЧЕНКО: *Львівська скульптура...*, с. 36—37, 208—209, мал.; В. ОВСІЙЧУК: *Українське мистецтво другої половини XVI — першої половини XVII ст. Гуманістичні та визвольні ідеї...*, с. 100; *Історія української культури...*, Т. 2, с. 693.

³⁸ Ž. PAULI: *Starozytności galicyjskie*. Lwów 1840, s. 16, il.; J. KRASZEWSKI: *Catalogue d'une Collection iconographique Polonaise*. Dresde 1865, с. 119; В. ЛЮБЧЕНКО: *Львівська скульптура...*, с. 16—18, мал.; В. ОВСІЙЧУК: *Українське мистецтво другої половини*

мал. 21: надгробок Йоана Гербурта пана з Фельштина кінця XVI ст.

мал. 22: надгробок Валентина Гербурта пана з Фельштина кінця XVI ст.

янецького (1504) та львівського (1511) каноніка, перемишльського пробоша Северина Гербурта, пана з Брухналя, представлено на хрестильниці середини XVI ст., що свого часу перебувала в костелі Успіння Пресвятої Діви Марії в Жидачеві. Ренесансовий щит із родовим гербом тримає згорі ангел.³⁹

Герб дружини великого коронного гетьмана й канцлера (1618—1620) Станіслава Жолкевського Регіни Гербурт із Міжинця представлено на її спільному з донькою, Зофією Данилович, надгробному пам'ятнику в костелі св. Лаврентія в Жовкві від 1623—1636 рр. Овальний бароковий щит розділено на чотири частини: в першій — три мечі в зірку пронизують яблуко (герб роду панів Гербуртів), в другій і третій — обтяте дерево під хрестиком (герб Нечуя роду панів Ваповських — матері, Катерини

XVI — першої половини XVII ст. Гуманістичні та визвольні ідеї..., с. 100; Памятники градостроительства и архитектуры УССР..., с. 213; О. МАЦЮК: *Замки і фортеці Західної України...*, с. 83; *Katalog portretów osobistości polskich i obcych w Polsce działających*. Т. 2: G—K. Warszawa 1992, s. 82, n. 1513; *Katalog portretów osobistości polskich i obcych w Polsce działających*. Т. 6: A—O. *Ilustracje*. Warszawa 1997, s. 178, n. 1513; *Kościóły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego...*, с. 67—93; *Історія української культури...*, Т. 2, с. 693; В. ПШИК: *Укріплені міста, замки, оборонні двори...*, с. 189; С. ГОРБЕНКО: *Фредерік Гербурт...*, рис. 11 б.

³⁹ М. GĘBAROWICZ: *Studia nad dziejami kultury artystycznej późnego Renesansu w Polsce...*, s. 124—126, il. 40.

мал. 23: надгробок Криштофа Гербурта 1558 р.

мал. 24: герб Северина Гербурта пана з Брухналя на хрестильниці середини XVI ст.

Ваповської), в четвертій — одноріг (герб Бонча роду панів Фредрів — бабки по батьківській лінії, Анни Фредро).⁴⁰

мал. 25: надгробок Регіни Гербурт з Міжинця та Зофії з Жолкевських Данилович 1623—1636 рр.

⁴⁰ В. Любченко: *Львівська скульптура...*, с. 94, 97, 104—105, мал.

Розміщене в ренесансному щиті зображення трьох мечів, що пронизують в зірку яблуко, бачимо також на дзвоні у Старім Вісничу від 1545 р.⁴¹ Описи герба панів Гербуртів представлено у деяких судових записках: від 9 липня 1571 р. — «Cherbolth id est tribus gladiis ex aduerso in pomo fixis»⁴² та 25 травня 1598 р. — «Reuerendum dominum Casparum de Fulsztin Herbort esse utroque parente nobili ex clarissima familia procteatum patre videlicet magnifico domino Iohanne de Fulsztin Herbort castellano Sanocensi de armis trzy miecze».⁴³

Значне число видозмін герба панів Гербуртів представлено на сфрагістичних пам'ятках. На печатці самбірського войського (1503—1514) Андрія Гербурта пана з Фельштина від 1512 р. родовий герб було розміщено в турнірному щиті.⁴⁴ Зображення неповного герба (три меча у зірку пронизують яблуко) у ренесансному щиті бачимо на печатках бецького (1511) і сондецького старости (1521), львівського підкоморія (1511—1530) Петра Гербурта Одновського пана з Фельштина і Однова від 1523 р.,⁴⁵ самбірського войського (1515—1538), перемишльського підкоморія (1538—1541) і войського (1543—1545), львівського підкоморія (1545—1558), любачівського (1558—1564) і белзького каштеляна (1564—1569) Йоана Гербурта Добромильського пана з Фельштина від 1546 р.,⁴⁶ Петра Гербурта пана з Фельштина від 1554 р.,⁴⁷ барського старости (1553—1570) і кам'янецького войського (1553—1565) Мартина Гербурта пана з Фельштина і Дедилова від 1563 р.,⁴⁸ перемишльського підкоморія (1553—1567), сяноцького каштеляна (1568—1577) і перемишльського старости (1569—1577) Йоана Гербурта пана з Фельштина від 1575 р.⁴⁹

⁴¹ T. SZYDŁOWSKI: *Dzwony starodawne z przed r. 1600 na obszarze b. Galicji*. Kraków 1922, s. 65, n. 138.

⁴² B. ULANOWSKI: *Materiały do historii prawa i heraldyki polskiej*. AKH 1886, T. 3, s. 431—432, n. 410; F. PIEKOSIŃSKI: *Heraldyka polska wieków średnich...*, c. 226; O. ŁASZCZYŃSKA: *Ród Herburtów w wiekach średnich...*, c. 112.

⁴³ B. ULANOWSKI: *Materiały do historii prawa i heraldyki polskiej...*, s. 454, n. 476; F. PIEKOSIŃSKI: *Heraldyka polska wieków średnich...*, c. 226; O. ŁASZCZYŃSKA: *Ród Herburtów w wiekach średnich...*, c. 112.

⁴⁴ ЦДІАЛ, ф. 131, оп. 1, спр. 305 (овальна, 12x9 мм).

⁴⁵ Archiwum Narodowe w Krakowie (ANK), Zbiór dokumentów, seria B, perg. 7.

⁴⁶ ЦДІАЛ, ф. 131, оп. 1, спр. 445 (кругла, 14 мм; згори літери: IH).

⁴⁷ AGAD, perg. 8566 (кругла, 13 мм; згори літери: PH).

⁴⁸ W. WITTYG: *Wypisy heraldyczne z ksiąg poborowych województwa podolskiego z lat 1563—1565*. „Herold Polski” 1906, c. 7; L. BIAŁKOWSKI: *Podole w XVI wieku. Rysy społeczne i gospodarcze*. Warszawa 1920, c. 150.

⁴⁹ *Album rysunków pieczęci Kajetana Wincentego Kielisińskiego ze zbiorów Biblioteki Kórnickiej Polskiej Akademii Nauk*. Wyd. P. POKORA. Kórnik 2013, s. 204, n. 379; P. POKORA: *Rysunki pieczęci Kajetana Wincentego Kielisińskiego w Zbiorach Biblioteki PAN w Kórniku*. W: *Zbiory pieczęci w Polsce*. Red. Z. PIECH, W. STRZYŻEWSKI. Warszawa 2009, s. 409, n. 88 (овальна, 15x13 мм; згори літери: ·I·H·D·F·).

мал. 26: печатка Андрія Гербурта з Фельштина 1512 р.

мал. 27: печатка Йоана Гербурта Добромильського пана з Фельштина 1546 р.

мал. 28: печатка Петра Гербурта пана з Фельштина 1554 р.

мал. 29: печатка Йоана Гербурта пана з Фельштина 1575 р.

На одній із печаток Абрагама Гербурта пана з Міжинця, якою засвідчено лист від 1605 р., герб розміщено в овальному бароковому щиті.⁵⁰ На його попередній печатці від 1598 р. над ренесансним щитом розташовано шолом із наметом під шоломовою короною. На печатці перемишльського єпископа (1560—1572) Валентина Гербурта від 1567 р. над гербовим щитом розміщено єпископську інфулу.⁵¹

мал. 30: печатка Абрагама Гербурта пана з Міжинця 1598 р.

мал. 31: печатка Абрагама Гербурта пана з Міжинця 1605 р.

мал. 32: печатка Миколая Гербурта пана з Фельштина 1573 р.

мал. 33: печатка Миколая Гербурта пана з Фельштина 1590 р.

У цілій низці печаток представників роду панів Гербуртів знаходимо зображення повних гербів — із шоломами під шоломовими коронами та різноманітними нашоломниками. Зокрема, для останніх уживано зображення трьох страусових пер. Їх, наприклад, бачимо на печатках перемишльського підкоморія (1553—1567), сяноцького каштеляна (1568—1577) і перемишльського старости (1569—1577) Йоана Гербурта пана з Фельшти-

⁵⁰ AGAD, Archiwum Zamoyskich, sygn. 670, st. 5 (овальна, 19x17 мм; згори літери: АН...).

⁵¹ Akta unii, s. 408, n. 94 b, poz. 3 (овальна, 25x20 мм; напис по колу: + VALEN + HERBVRTH + D + G + EP +).

на від 1572—1573 рр.,⁵² перемишльського підкоморія (1568—1570), руського генерального старости (1570—1593), галицького (1585—1589) і перемишльського каштеляна (1589—1593) Миколая Гербурта пана з Фельштина від 1573—1591 рр.,⁵³ 1579—1581 рр.⁵⁴ і 1590 р.⁵⁵

мал. 34: герб Йоана Гербурта пана з Фельштина на малюнку в перемишльській градській книзі 1575 р.

На печатках перемишльського підкоморія (1542—1552), перемишльського (1553—1554) і львівського каштеляна (1554—1584), самбірського і дрогобицького старости, генерального жупника Руських земель Станіслава Гербурта пана з Фельштина від 1567 р.⁵⁶ та 1569—1573 рр.⁵⁷ родовий герб розміщено в ренесансному щиті, над яким розташовувався шолом із наметом під шоломовою короною і п'ять страусових пер у нашоломнику. На останній з них малюнок герба супроводжує довколовий напис: * STA * HER * D * F * C * L * S * D * C * I * R * G * Z. Ті самі п'ять страусових пер у нашоломнику бачимо на печатках белзького каштеляна (1564—1569)

⁵² ZNiO, Gabinet numizmatyczno-sfragistyczny, с. 2893; F. PIEKOSIŃSKI: *Wypisy heraldyczne z ksiąg poborowych*. Lwów 1911, s. 31, n. II, 169 (кругла, 26 мм; згори літери: IS).

⁵³ Музей Шереметьєвих, RP-2; ЦДІАЛ, ф. 131, оп. 1, спр. 613 (кругла, 27 мм; напис по колу: NICOLAVS · HER · A FVL · ...).

⁵⁴ ЦДІАЛ, ф. 132, оп. 1, спр. 417, арк. 1v, 2v (овальна, 23x20 мм; навколо літери: NHAFL).

⁵⁵ AGAD, Archiwum Zamoyskich, sygn. 190, st. 14, 18, 22, 27 (восьмикутна, 21x19 мм; навколо літери: NHAFL).

⁵⁶ ANK, Archiwum Książąt Sanguszków w Sławucie, t. 10, plik 83 (овальна, 18x16 мм; згори літери: SH).

⁵⁷ BCzart, perg. 956, 961; F. PIEKOSIŃSKI: *Wypisy heraldyczne...*, s. 31, n. II, 168; Akta unii, s. 332, n. 148, poz. 21 (кругла, 22 мм).

Йоана Гербурта пана з Фельштина від 1567 р.⁵⁸ та сяноцького каштеляна (1568—1577) і перемишльського старости (1569—1577) Йоана Гербурта пана з Фельштина від 1570 р.⁵⁹ Герб останнього присутній також на малярку в перемишльській гродській книзі від 1575 р., з тим самим нашоломником і в оточенні літер: IHDFCSCP.⁶⁰

мал. 35: печатка Станіслава Гербурта пана з Фельштина 1569 р.

мал. 36: печатка Миколая Гербурта Одновського пана з Фельштина і Однова 1544 р.

На печатці львівського підкоморія (1530—1535), перемишльського каштеляна (1535—1552), руського генерального старости (1537—1555), краєноставського старости (1549), судомирського (1553—1554) і краківського воєводи (1554—1555) Миколая Гербурта Одновського пана з Фельштина і Однова від 1537 р. у нашоломнику перебувало дев'ять страусових пер.⁶¹ А на печатках 1544⁶² і 1547 рр.⁶³ — сім пер.

Сім страусових пер уживав у нашоломнику свого герба також львівський хорунжий (1577—1581), галицький підкоморій (1581—1587), подільський (1588) і руський (1588—1602) воєвода, тлумецький (1588), барський (1588) і скальський (1592) староста Миколай Гербурт пан із Фельштина й Дедилова — на печатках від 1589,⁶⁴ 1589—1590⁶⁵ і 1590 рр.⁶⁶ Водночас,

⁵⁸ ANK, Archiwum Książąt Sanguszków w Sławucie, t. 10, plik 83 (овальна, 17x14 мм; згори літери: IH).

⁵⁹ BCzart, perg. 956 (кругла, 22 мм; напис по колу: IOA * HERBVRT ... CAS * S ...).

⁶⁰ ЦДІАЛ, ф. 13, оп. 1, спр. 282, с. 2 (інформація надана Ігорем Тесленком).

⁶¹ ZNiO, perg. 186 (кругла, 37 мм; напис по колу на стрічці: NIC ODNO ...).

⁶² ЦДІАЛ, ф. 131, оп. 1, спр. 434 (кругла, 35 мм; напис по колу пошкоджено).

⁶³ Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського Національної академії наук України, ф. 24, спр. 2464 (кругла, 25 мм; напис по колу пошкоджено).

⁶⁴ AGAD, Archiwum Zamoyskich, sygn. 670, st. 73 (прямокутна, 14x11 мм; навколо літери: MHND).

⁶⁵ AGAD, Archiwum Zamoyskich, sygn. 190, st. 4, 10; sygn. 670, st. 75, 78 (восьмикутна, 16x14 мм; навколо літери: MHND).

⁶⁶ AGAD, Archiwum Zamoyskich, sygn. 670, st. 82 (восьмикутна, 18x15 мм; згори літери: MH).

на його пізнішій печатці від 1596—1601 рр. в нашоломнику бачимо зображення трьох павичевих пер.⁶⁷ П'ять павичевих пер знаходилося в клейноді родового герба на печатці Еразма Гербурта Добромильського пана з Фельштина від 1589 р.⁶⁸

мал. 37: печатки Миколая Гербурта пана з Фельштина і Децилова 1589, 1589—1590, 1590 і 1596 рр.

мал. 38: печатка Еразма Гербурта Добромильського пана з Фельштина 1589 р.

мал. 39: печатка Йоана Гербурта пана з Фельштина 1598 р.

На зламі XVI—XVII ст. у родовому гербі панів Гербуртів з'являється додаткова фігура — хрест над яблуком, а самі мечі зображуються здебільшого увіткненими в яблуко, не пронизуючи його. Так, на печатці Йоана Гербурта Фельштинського пана з Фельштина від 1598 р., яблуко з трьома мечами під хрестиком розташовано в овалному бароковому щиті, над яким бачимо шолом із наметом під шоломовою короною і п'ять павичевих пер в нашоломнику.⁶⁹ На його пізнішій печатці від 1609 р. герб вміщено в ренесансному щиті, а в нашоломнику знаходилися три страусових пера.⁷⁰

⁶⁷ AGAD, Archiwum Zamoyskich, sygn. 190, st. 46, 60, 80; sygn. 670, st. 87 (восьмикутна, 20x17 мм; навколо літери: NHDFPR).

⁶⁸ AGAD, Archiwum Zamoyskich, sygn. 190, st. 2 (овальна, 18x15 мм; навколо літери: EHDF).

⁶⁹ AGAD, Archiwum Zamoyskich, sygn. 190, st. 57 (овальна, 20x18 мм; напис по колу: IOANES · HERBVRT · DE FVLSTEN).

⁷⁰ ZNiO, rkps 392, k. 12 (прямокутна, 11x9 мм; навколо літери: IFHDF).

мал. 40: печатки Йоана Щасного Гербурта Добромильського пана з Фельштина 27.I.1593, 7.VII.1593, 1594 і 1596 рр.

мал. 41: печатки Йоана Щасного Гербурта Добромильського пана з Фельштина 1598, 1599 і 1600 рр.

Найбільшу варіативність в зображеннях нашоломника спостерігаємо на печатках королівського секретаря, добромильського й мостиського старости Йоана Щасного Гербурта Добромильського пана з Фельштина. Зокрема, на відбитку від 7 липня 1593 р. клейнод має п'ять павичевих пер.⁷¹ А на печатках від 1598—1599,⁷² 1599⁷³ і 1600—1604 рр.⁷⁴ — три павичевих пера. Дев'ять страусових пер присутні в нашоломнику на відтиску його печатки від 27 січня 1593 р.⁷⁵ П'ять страусових пер — на печатках від 1594⁷⁶

⁷¹ AGAD, Archiwum Zamoyskich, sygn. 190, st. 31 (овальна, 19x16 мм; напис по колу: IOAN ...).

⁷² AGAD, Archiwum Zamoyskich, sygn. 190, st. 62, 68, 70; sygn. 670, st. 27, 29, 33, 35, 38 (овальна, 21x18 мм; напис по колу: IOAN · FE · HERBVLТ ·).

⁷³ AGAD, Archiwum Zamoyskich, sygn. 190, st. 66 (овальна, 17x14 мм; напис по колу: IOAN · FE · HERB).

⁷⁴ AGAD, Archiwum Zamoyskich, sygn. 190, st. 76, 78, 82, 84, 88, 90, 92, 94; sygn. 670, st. 53, 57, 59 (овальна, 20x17 мм; згори літери: ISH).

⁷⁵ AGAD, Archiwum Zamoyskich, sygn. 670, st. 14 (овальна, 19x17 мм; напис по колу пошкоджено).

⁷⁶ AGAD, Archiwum Zamoyskich, sygn. 190, st. 37 (восьмикутна, 17x15 мм; згори літери: IH...).

і 1613—1616 рр.⁷⁷ Три страусових пера — на печатках від 1596—1598⁷⁸ і 1606 рр.⁷⁹ Вірогідно, такий герб було зображено також на плиті від 1614 р., залишки якої досі прикрашають в'їзну браму Добромильського замку.⁸⁰

мал. 42: герб Йоана Щасного Гербурта Добромильського пана з Фельштина на плиті над брамою Добромильського замку від 1614 р.

Кольорову видозміну родового герба представлено в одному з залів Падуанського університету, студентом якого від 1615 р. був Еразм Альберт Гербурт Добромильський пан із Фельштина. На ньому в бароковому щиті з золотим картушем знаходилося зображення трьох срібних мечів з золотими руків'ями, що пронизують в зірку золоте яблуко під золотим хрестиком на червоному полі, над яким розташовано шолом з червоно-золотим наметом під шоломовою короною, в нашоломнику три страусових пера — середнє срібне і бічні червоні. Згори напис на стрічці: POLONA, здолу — в таблиці: ERASMVS ALBERTUS HERBVT DE FVLSTGN COMESI IN DOBROMIL.⁸¹

⁷⁷ ANK, Archiwum Książąt Sanguszków w Sławucie, t. 31, plik 14; *Album rysunków pieczęci Kajetana Wincentego Kielisińskiego...*, s. 202, n. 375; P. POKORA: *Rysunki pieczęci Kajetana Wincentego Kielisińskiego...*, s. 409, n. 89 (прямокутна, 11x9 мм; навколо літери: ISHDF).

⁷⁸ AGAD, Archiwum Zamoyskich, sygn. 190, st. 41, 43, 48, 53, 55; sygn. 670, st. 25 (овальна, 18x15 мм; напис по колу: IOAN · FELIX · HERBVLD · FVLST).

⁷⁹ ANK, Archiwum Książąt Sanguszków w Sławucie, t. 26, plik 77, 78, st. 544 (овальна, 19x16 мм; згори літери: ISH).

⁸⁰ W. ŁOZIŃSKI: *Życie polskie w dawnych wiekach*. Lwów 1921, c. 4.

⁸¹ L.I. GROTTO DELL'ERO: *Della Università di Padova. Cenni ed iscrizioni*. Padova 1841, f. 116; J. PILNÁČEK: *Rody starého Slezska...*, s. 596, n. 849; A. BRILLO: *Gli stemmi degli studenti polacchi nella Università di Padova*. Padova 1939, c. 16; *Archiwum nacji polskiej w Uniwersytecie Padewskim*. T. 1: *Metryka nacji polskiej w Uniwersytecie Padewskim (1592—1745)*. Przyg. do druku H. BARYCZ. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1971, c. 50; L. ROSSETTI: *Gli stemmi dello Studio di Padova*. Trieste 1983, p. 176, n. 808, il.; J. CIECHANOWICZ: *Herbarz*

мал. 43: герб Еразма Альберта Гербурта Добромільського пана з Фельштина в залі Падуанського університету від 1615 р.

Дещо відмінне забарвлення цей герб має в рукописному гербовнику студентів Падуанського університету від 1614 р. — три срібних меча з золотими руків'ями в зірку пронизують срібне яблуко під срібним хрестиком на червоному полі ренесансного щита, над яким розташовано шолом з червоно-золотим наметом під шоломовою короною, в нашоломнику п'ять страусових пер — три срібних і два червоних. В бароковому картуші напис: ERASMVS ALBERTVS HERBVLTV DE FVLSTGN COMESI IN DOBROMIL.⁸²

Варто додати, що родовий герб панів Гербуртів послужив основою для герба міста Доброміль, яким представники роду володіли упродовж 1374—1622 рр. і яке було одним з основних осідків роду. Місто здобуло право на самоврядування у 1566 р.⁸³ Вірогідно, в цей же час з'являється і міський герб, що являв собою видозміну родового герба Гербуртів. Так, на раєцькій печатці, використання якої зафіксовано на документах 1695—1773 рр., було зображено яблуко, яке пронизують навхрест два меча вістрям додолу в ренесансовому щиті, в супроводі напису по колу: SIGILLVM CONSVLVM

Polesia. Boguchwała 2009, s. 133, il.; Його ж: *Księga herbowa Białej, Czarnej i Czerwonej Rusi, Inflant, Litwy, Moskwy, Polski, Ukrainy i Żmudzi*. Siemianowice Śląskie 2014, s. 144, il.

⁸² L. ROSSETTI, E. DALLA FRANCESCA: *Stemmi di Scolari dello Studio di Padova*. In *Manoscritti dell'Archivio Antico Universitario*. Trieste 1987, p. 100, n. 128.

⁸³ Я. КІСЬ: *Виникнення і розташування міст на території Руського і Белзького воєводства від XIV до середини XVII ст. Матеріали до історичного атласа України та Історії міст і сіл*. «Архіви України» 1968, Ч. 1, с. 35—41.

OPPIDI DOBROMIL...⁸⁴ Стиль виконання печатки, утім, вказує на останню чверть XVI ст., як час виготовлення матриці.

Те саме можна сказати про вийтівсько-лавничу печатку Добромиля, один з відбитків якої датовано 1676 р. В її полі ще одну видозміну гербуртівського герба — яблуко пронизує меч вістрям додолу в ренесансному щиті, в оточенні легенди: SIGIL ADVOCAT SCABI OPPIDI DOBROM.⁸⁵ На міській печатці XVIII ст. бачимо зображення яблука, яке пронизують нахрест два мечі вістрям додолу в ренесансовому щиті в оточенні напису: ... CIVITATIS DOBROMIL.⁸⁶

* * *

З наявного джерельного матеріалу впливає висновок, що в основі родового герба панів Гербуртів упродовж середини XIII — початку XVII ст., тобто понад 350 років, перебувало доволі стабільне зображення в щиті трьох мечів, що пронизують яблуко. Лише на зламі XVI—XVII ст. окремі представники роду додавали до цієї конструкції фігуру хрестика, розташованого над яблуком. Водночас, неабияку варіативність можемо спостерігати у забарвленні різних фігур герба, і особливо в змісті шоломових емблем. Попри те, що в нашоломниках гербуртівських гербів знаходимо переважно зображення павичевих або страусових пер, відмінність у їх кількості та забарвленні (поруч з варіативністю забарвлення намету та фігур у щиті) дало змогу виокремити відразу 19 видозмін родового герба, яким користувалися різні представники роду панів Гербуртів (див.: Додаток). Необхідно зазначити, що така відмінність у другорядних елементах родового герба була характерна як для чесько-моравської, так і руської гілок роду. В останньому випадку, зауважена варіативність у представленні родового герба продовжувала, у такий спосіб, традиції, що були характерні для родового герботворення земель Чеської Корони. Ця особливість достатньо серйозно дистанціювала родові герботворення панів Гербуртів від практик, що панували у тогочасній польській геральдиці, водночас — була досить близькою до наявної у цей час місцевої руської геральдичної традиції, в якій окремі герби також уживано переважно поодинокими родинами, а різні відгалуження та навіть представники уживали численні видозміни родового герба.

⁸⁴ AGAD, Zbiór Aleksandra Czołowskiego, sygn. 139, st. 56, 61; MNK, rkps 1464, k. 180; rkps 1484, T. 4, k. 58, 59; MNW, n. 9573; W. WITTYG: *Pieczerce miast dawnej Polski*. Kraków—Warszawa 1905, s. 54, il. 1; А. ГРЕЧИЛО: *Герб та хоругва міста Добромиля*. «Знак» 1993, Ч. 4, с. 5, мал. 1 (кругла, 25 мм).

⁸⁵ ЦДІАЛ, ф. 52, оп. 2, спр. 494, арк. 119; AGAD, Zbiór Aleksandra Czołowskiego, sygn. 139, st. 56, 61; MNK, rkps 1464, k. 180; rkps 1484, T. 4, k. 59; А. ГРЕЧИЛО: *Герб та хоругва міста Добромиля...*, с. 5, мал. 2; W. WITTYG: *Pieczerce miast dawnej Polski...*, s. 54, il. 2 (овальна, 29x25 мм).

⁸⁶ MNK, rkps 1484, T. 4, k. 57 (овальна, 31x28 мм).

Видозміни родового герба панів Гербуртів

1. На червоному полі три срібних меча з золотими руків'ями увіткнуті в золоте яблуко.

Дж.: печатки пана Герборта 1255 р., Герборда пана з Фульштайна 1288 р., Ерика пана з Фульштайна 1288 і 1296 рр., Герберта пана з Микуловиць 1349 р., Микулаша пана з Микуловиць 1349 р., Альбрехта пана з Крженовиць 1356 р..

2. На червоному полі три срібних меча з золотими руків'ями в зірку пронизують золоте яблуко.

Дж.: печатки Фрідріха Гербурта пана з Фельштина 1427 і 1436 рр., Гербурта пана з Фельштина, Брухналя та Прилбиць 1427, 1436 і 1439 рр., Міклаша Гербурта пана з Фельштина 1439 р., Андрія Гербурта пана з Фельштина 1512 р., Петра Гербурта Одновського пана з Фельштина і Однова 1523 р., Йоана Гербурта Добромильського пана з Фельштина 1546 р., Петра Гербурта пана з Фельштина 1554 р., Мартина Гербурта пана з Фельштина і Дедилова 1563 р., Валентина Гербурта пана з Фельштина 1567 р., Абрагама Гербурта пана з Міжинця 1598 і 1605 рр.; описи

гербів панів Гербуртів у познанській судовій записці 1571 р. та Каспера Гербурта пана з Фельштина у познанській судовій записці 1598 р.; герб панів Гербуртів на дзвоні у Старім Вісничу 1545 р.; герб Криштофа Гербурта на його надгробку роботи Джованні Марії Моска Падованно в костелі св. Мартина у Фельштині 1558 р., герб Йоана Гербурта пана з Фельштина на його надгробку в костелі св. Мартина у Фельштині кінця XVI ст., герби Валентина Гербурта на його надгробку роботи Германа ван Гутте в костелі св. Мартина у Фельштині кінця XVI ст., герби Миколая Гербурта пана з Фельштина і Деделова на його надгробку в домініканському костелі Божого Тіла у Львові 1602 р., герб Регіни Гербурт з Міжинця на її надгробному пам'ятнику в костелі св. Лаврентія у Жовкві 1623—1636 рр.; герб панів Гербуртів в гербовнику Еразма Камина «*Liber insigniorum regionum atque clenodiorum Regni Poloniae summa cum diligencia elaboratus 1575*»; *Rej M. Zwierzyniec. — Kraków, 1562. — S. 60v; Rej M. Zwierzyniec. — Kraków, 1574. — S. 60v; Vigilantius Samboritanus Ruthenus G. Theoresis secunda seu parents. — Cracovia, 1569. — P. Iv; Paprocki B. Panosza. — S. C Iv, C 2, M 3, M 3v, Q 3, X Iv; герб Йоана Гербурта пана з Фельштина в «Noms, Surnoms, Armes, et Qualitez des Ambassadeurs du Royaume de Pologne» після 1589 р.; Akta grodzkie i ziemskie. — Tom XVIII. — S. XIII; Szymański J. Herbarz średniowiecznego rycerstwa polskiego. — S. 135; Sperka J. Otoczenie Władysława Opolczyka. — S. 87, 226; Sperka J. Początki osadnictwa rycerstwa śląskiego na Rusi Czerwonej. — S. 292.*

3. На червоному полі три срібних меча з золотими руків'ями в зірку пронизують золоте яблуко; над щитом шолом під шоломовою короною, в нашоломнику п'ять золотих павичевих пер, навколо щита червоно-золотий намет.

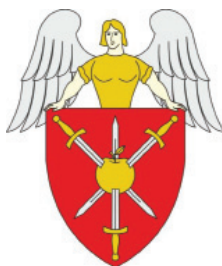
Дж.: герб Оїржа пана з Фульштайна і на Битовіцях в земських таблицях Опавського князівства 1523 р.; печатка Еразма Гербурта Добромильського пана з Фельштина 1589 р.; *Paprocký B. Zrcadlo slavného Markrabství Moravského. — L. 66, 116, 226, 229v, 230, 276v, 287, 317v, 320v, 321, 338, 404—404v, 430, 439v; Paprocký B. Diadochos. — Kniha III. — S. 500; Sedláček A. Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty. — Svazek IV. — S. 100, il.*

4. На червоному полі три срібних меча з золотими руків'ями в зірку пронизують золоте яблуко; над щитом шолом під шоломовою короною, в нашоломнику три павичевих пера, навколо щита червоно-золотий намет.

Дж.: печатка Миколая Гербурта пана з Фельштина і Дедилова 1596 р.

5. На червоному полі три срібних меча з золотими руків'ями в зірку пронизують золоте яблуко; згори щит тримає ангел.

Дж.: герб Северина Гербурта пана з Брухналя на хрестильниці у костелі Успіння Пресвятої Діви Марії в Жидачеві середини XVI ст.

6. На червоному полі три срібних меча з чорними руків'ями в зірку пронизують золоте яблуко з зеленим листям.

Дж.: герб панів Гербуртів у гербовнику «Stemmata Polonica», кольоровій версії гербовника Марка Амброзія з Ниси «Arma Regni Poloniae» 1562 р. та гербовнику Марка Амброзія з Ниси «Arma Regni Poloniae» 1562 р.

7. На червоному полі три срібних меча з чорними руків'ями в зірку пронизують зелене яблуко; над щитом шолом під шоломовою короною, в нашоломнику три страусових пера, навколо щита блакитно-золотий намет.

Дж.: герб панів Гербуртів у гербовнику «Stemmata nobilium» 1596 р.

8. На червоному полі три срібних меча з золотими руків'ями в зірку пронизують золоте яблуко; над щитом шолом під шоломовою короною, в нашоломнику три страусових пера — середнє срібне і бічні червоні, навколо щита блакитно-срібний намет.

Дж.: герб панів Гербуртів у гербовнику «Stemmata Nobilium Regni Poloniae» XVII ст.

9. На червоному полі три срібних меча з золотими руків'ями в зірку пронизують зелене яблуко; над щитом шолом під шоломовою короною, в нашоломнику дев'ять страусових пер, навколо щита червоно-срібний намет.

Дж.: печатка Миколая Гербурта Одновського пана з Фельштина і Однова 1537 р.

10. На червоному полі три срібних меча з золотими руків'ями в зірку пронизують зелене яблуко; над щитом шолом під шоломовою короною, в нашоломнику сім страусових пер, навколо щита червоно-срібний намет.

Дж.: печатки Миколая Гербурта Одновського пана з Фельштина і Однова 1544 і 1547 рр., Миколая Гербурта пана з Фельштина і Дедилова 1589, 1589—1590 і 1590 рр.

11. На червоному полі три срібних меча з золотими руків'ями в зірку пронизують зелене яблуко; над щитом шолом під шоломовою короною, в нашоломнику п'ять страусових пер, навколо щита червоно-срібний намет.

Дж.: печатки Йоана Гербурта пана з Фельштина 1567 р., Станіслава Гербурта пана з Фельштина 1567 і 1569 рр., Йоана Гербурта пана з Фельштина 1570 р.; герб Йоана Гербурта пана з Фельштина на малюнку в перемишльській гродській книзі 1575 р.

12. На червоному полі три срібних меча з чорними руків'ями в зірку пронизують золоте яблуко; над щитом шолом під шоломовою короною, в нашоломнику п'ять страусових пер, навколо щита червоно-золотий намет.

Дж.: герб Йоана Гербурта пана з Фельштина на його портреті 1570 р.

13. На червоному полі три срібних меча зі срібними руків'ями в зірку пронизують срібне яблуко; над щитом шолом під шоломовою короною, в нашоломнику три страусових пера, навколо щита червоно-срібний намет.

Дж.: герби Валентина Гербурта на копії його портрета, Йоана Гербурта пана з Фельштина на його портретах 1577 р., кінця XVI ст. та портреті його дружини Катерини з Дорогоївських кінця XVI ст.

14. На червоному полі три срібних меча з золотими руків'ями в зірку пронизують зелене яблуко; над щитом шолом під шоломовою короною, в нашоломнику три страусових пера, навколо щита червоно-срібний намет.

Дж.: печатки Йоана Гербурта пана з Фельштина 1572 і 1575 рр., Миколая Гербурта пана з Фельштина 1573, 1579 і 1590 рр.; Paprocki B. Gniazdo snoty. — S. 1064—1065; Paprocki B. Herby rycerstwa polskiego. — S. 665—667; Kronika Polska Marcina Bielskiego. — S. 251; Gwagnin A. Kronika Sarmacyey Europejskiej. — S. 85; Гваньїні О. Хроніка Європейської Сарматії. — С. 129; Okolski S. Orbis Polonus. — Vol. I. — P. 286—291; Vol. II. — P. 383; Niesiecki K. Herbarz Polski. — Том IV. — S. 347; Boniecki A. Herbarz Polski. — Том VII. — S. 256; Źródła dziejowe. — Том XVIII. — Część II. — S. 288, 292; Pilnáček J. Staromoravští rodové. — S. 417, n. 1621; Pilnáček J. Rody starého Slezska. — S. 593, 596, n. 849.

15. На червоному полі три срібних меча з золотими руків'ями в зірку пронизують золоте яблуко, над яким золотий хрестик; над щитом шолом під шоломовою короною, в нашоломнику п'ять павичевих пер, навколо щита червоно-золотий намет.

Дж.: печатки Йоана Щасного Гербурта Добромильського пана з Фельштина 1593 р. та Йоана Гербурта пана з Фельштина 1598 р.

16. На червоному полі три срібних меча з золотими руків'ями в зірку пронизують золоте яблуко, над яким золотий хрестик; над щитом шолом під шоломовою короною, в нашоломнику три павичевих пера, навколо щита червоно-золотий намет.

Дж.: печатки Йоана Щасного Гербурта Добромильського пана з Фельштина 1598, 1599 і 1600 рр.

17. На червоному полі три срібних меча з золотими руків'ями в зірку пронизують золоте яблуко, над яким золотий хрестик; над щитом шолом під шоломовою короною, в нашоломнику дев'ять страусових пер, навколо щита червоно-золотий намет.

Дж.: печатка Йоана Щасного Гербурта Добромильського пана з Фельштина 1593 р.

18. На червоному полі три срібних меча з золотими руків'ями в зірку пронизують срібне яблуко, над яким срібний хрестик; над щитом шолом під шоломовою короною, в нашоломнику п'ять страусових пер — три срібних і два червоних, навколо щита червоно-золотий намет.

Дж.: печатки Йоана Щасного Гербурта Добромильського пана з Фельштина 1594 і 1613 рр.; герб Еразма Альберта Гербурта Добромильського пана з Фельштина в рукописному гербовнику студентів Падуанського університету 1614 р.

19. На червоному полі три срібних меча з золотими руків'ями в зірку пронизують золоте яблуко, над яким золотий хрестик; над щитом шолом під шоломовою короною, в нашоломнику три страусових пера — середнє срібне і бічні червоні, навколо щита червоно-золотий намет.

Дж.: печатки Йоана Щасного Гербурта Добромильського пана з Фельштина 1596 і 1606 рр., Йоана Гербурта Фельштинського пана з Фельштина 1609 р.; герб Йоана Щасного Гербурта Добромильського пана з Фельштина на плиті над брамою Добромильського замку 1614 р.; герб Еразма Альберта Гербурта Добромильського пана з Фельштина в залі Падуанського університету від 1615 р.

Література

Рукописні джерела

Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського Національної академії наук України, ф. 24, спр. 2464.

Музей Шереметьєвих, RP-2.

Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка, Відділ рукописних, стародрукованих та рідкісних книг ім. Ф.П. Максименка, Рук. 3, 995, арк. 43.

Центральний державний історичний архів України у місті Львові (ЦДІАЛ), ф. 13, оп. 1, спр. 282; ф. 52, оп. 2, спр. 494; ф. 131, оп. 1, спр. 104, 305, 434, 445, 613; ф. 132, оп. 1, спр. 417.

- Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie: Archiwum Zamoyskich, sygn. 32, st. 11, 14, 62, 64; sygn. 33, st. 658, 666, 704, 706; sygn. 190, st. 2, 4, 10, 14, 18, 22, 27, 31, 37, 41, 43, 46, 48, 53, 55, 57, 60, 62, 66, 68, 70, 76, 78, 80, 82, 84, 88, 90, 92, 94; sygn. 670, st. 5, 14, 25, 27, 29, 33, 35, 38, 53, 57, 59, 73, 75, 78, 82, 87; perg. 8566; Zbiór Aleksandra Czołowskiego, sygn. 139, st. 56, 61.
- Archiwum Narodowe w Krakowie: Archiwum Książąt Sanguszków w Sławucie, t. 10, plik 83; t. 26, plik 77, 78; t. 31, plik 14; Zbiór dokumentów, seria B, perg. 7.
- Biblioteka Książąt Czartoryskich w Krakowie, perg. 956, 961.
- Bibliothèque de l'Arsenal, Man. 1114, f. 29v.
- Muzeum Narodowe w Krakowie, n. 7295; rkps 1464, k. 180; rkps 1484, T. 4, k. 57, 58, 59.
- Muzeum Narodowe w Warszawie, rkps 210963; n. 9573.
- Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu: perg. 186; rkps 392, 4510, 9608; Gabinet numizmatyczno-sfragistyczny, s. 2893.

Опубліковані джерела

ГВАНЬІНІ О.: *Хроніка Європейської Сарматії*. Київ 2007.

- Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie*. T. 5. Lwów 1875.
- Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie*. T. 18. Lwów 1903.
- Akta unji Polski z Litwą 1385—1791*. Wyd. S. KUTRZEBA, W. SEMKOWICZ. Kraków 1932.
- Album rysunków pieczęci Kajetana Wincentego Kielisińskiego ze zbiorów Biblioteki Kórnickiej Polskiej Akademii Nauk*. Wyd. P. POKORA. Kórnik 2013.
- AMBROSIUS MARCUS DE NISSA: *Arma Regni Poloniae*. Antwerpiae 1562.
- Archiwum nacji polskiej w Uniwersytecie Padewskim*. T. 1: *Metryka nacji polskiej w Uniwersytecie Padewskim (1592—1745)*. Przyg. do druku H. BARYCZ. Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1971.
- Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*. T. 4: 1268—1293. Olomucii 1845.
- Codex diplomaticus Silesiae*. Bd. 7: *Regesten zur Schlesischen Geschichte*. Th. 3: *Bis zum Jahre 1300*. Breslau 1886.
- FRIEDBERG M.: *Klejnoty Długoszowe*. „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego” 1930, T. 10.
- GWAGNIN A.: *Kronika Sarmacyey Europejskiej*. Kraków 1611.
- Kronika Polska Marcina Bielskiego nowo przez Joachima Bielskiego, syna jego, wydana*. Kraków 1597.
- NIESIECKI K.: *Herbarz Polski, powiększony dodatkami późniejszych autorów, rękopismów, dowodów urzędowych i wydany przez Jana Nepomucena Bobrowicza*. T. 4. Lipsk 1839.
- OKOLSKI S.: *Orbis Polonus*. Vol. 1. Cracoviae 1641.
- OKOLSKI S.: *Orbis Polonus*. Vol. 2. Cracoviae 1643.
- PAPROCKI B.: *Gniazdo cnoty zkąd herby rycerstwa sławnego Królestwa Polskiego, Wielkiego Księstwa Litewskiego, Ruskiego, Pruskiego, Mazowieckiego, Żmudzkiego y inszych Państw do tego Królestwa należących Książąt y Panów początek swoy maią*. Kraków 1578.
- PAPROCKI B.: *Herby rycerstwa polskiego*. Kraków 1858.

- PAPROCKI B.: *Panosza, to jest wysławienie panów i paniąk ziem ruskich i podolskich z męstwa*. Kraków 1575.
- PAPROCKÝ B.: *Diadochos id est successio. Ginak Poslaupnost Knyžat a Králůw Českých, Biskupůw y Arcybiskupůw Pražských, a wssech třech Stanůw Slawného Králowstwi Českeho, to gest Panského, Rytířského a Měského*. Kn. 3. Praha 1602.
- PAPROCKÝ B.: *Zrcadlo slavného Markrabství Moravského, v kterémž jeden každý Stadvádnost, vzácnost i povinnost svou uhlédá*. Olomouc 1593.
- POLACZKÓWNA H.: *Stemmata Polonica. Rękopis n. 1114 Klejnotów Długosza w Bibliotece Arsenalu w Paryżu*. „Prace Sekcji Historii Sztuki i Kultury Towarzystwa Naukowego we Lwowie” 1927, T. 1.
- Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*. T. 2. Ed. C.J. ERBEN, J. EM-LER. Praha 1855.
- REJ M.: *Zwierzyniec*. Kraków 1562.
- REJ M.: *Zwierzyniec*. Kraków 1574.
- VIGILANTIUS SAMBORITANUS RUTHENUS G.: *Theoresis secunda seu parents*. Cracovia 1569.
- Źródła dziejowe*. T. 18. Cz. 2: *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*. T. 7. Cz. 2: *Ziemia Ruskie. Ruś Czerwona*. Warszawa 1903.

Опрацювання

- АЛЕКСАНДРОВИЧ В.: *Західноукраїнські малярі XVI століття. Шляхи розвитку професійного середовища*. В: «Студії з історії українського мистецтва». Т. 3. Львів 2000.
- АЛЕКСАНДРОВИЧ В.: *Фельштынський портрет Яна Гербурта*. В: «Памятники культуры. Новые открытия. Письменность. Искусство. Археология. Ежегодник. 1986». Ленинград 1987.
- БЕЛЕЦКИЙ П.: *Украинская портретная живопись XVII—XVIII в.* Ленинград 1981.
- БЕЛЕЦКИЙ П.: *Український портретний живопис XVII—XVIII ст.: Проблема становлення і розвитку*. Київ 1969.
- ГОРБЕНКО С.: *Фредерік Гербурт — рицар XVI ст.: Досвід комплексного дослідження постаті Фредеріка Гербурта-Одновського на підставі історіографічних, археологічних та антропологічних даних*. Львів 2010.
- ГРЕЧИЛО А.: *Герб та хоругва міста Добромиля*. «Знак» 1993, Ч. 4.
- ГРУШЕВСЬКИЙ М.: *Історія України-Руси*. Т. 6: *Житє економічне, культурне, національне XIV—XVII віків*. Київ 1995.
- Дух України. 500 ліття малярства / Spirit of Ukraine. 500 Years of Painting*. Winnipeg 1991.
- ЖАБОРЮК А.: *Український живопис доби середньовіччя*. Київ—Одеса 1978.
- ЖОЛТОВСЬКИЙ П.: *Український живопис XVII—XVIII ст.* Київ 1978.
- История искусства народов СССР*. Т. 3: *Искусство XIV—XVII веков*. Москва 1974.
- Історія Львова*. Т. 1: *1256—1772*. Львів 2006.
- Історія українського мистецтва*. Т. 2: *Мистецтво XIV — першої половини XVI століття*. Київ 1967.
- Історія української культури*. Т. 2: *Українська культура XIII — першої половини XVII століть*. Київ 2001.
- КІСЬ Я.: *Виникнення і розташування міст на території Руського і Белзького воєводств від XIV до середини XVII ст. Матеріали до історичного атласа України та Історії міст і сіл*. «Архіви України» 1968, Ч. 1.

- Львівська картинна галерея. Альбом. Київ 1977.
- ЛЮБЧЕНКО В.: *Львівська скульптура XVI—XVII століть*. Київ 1981.
- МАЦЮК О.: *Замки і фортеці Західної України*. Львів 1997.
- МИХАЙЛОВСЬКИЙ В.: *Еластична спільнота. Подільська шляхта в другій половині XIV — 70-х роках XVI століття*. Київ 2012.
- ОВСІЙЧУК В.: *Львівський портрет XVI—XVIII ст. Каталог виставки*. Львів 1967.
- ОВСІЙЧУК В.: *Українське мистецтво другої половини XIV — першої половини XVII ст.* Київ 1985.
- ОВСІЙЧУК В.: *Українське мистецтво другої половини XVI — першої половини XVII ст. Гуманістичні та визвольні ідеї*. Київ 1985.
- ОДНОРОЖЕНКО О.: *До питання про українські назви родових гербів Корони Польської. «Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Збірка наукових праць» 2007, Чис. 14.*
- ОДНОРОЖЕНКО О.: *Князівська геральдика Волині середини XIV—XVIII ст.* Харків 2008.
- ОДНОРОЖЕНКО О.: *Родова геральдика Волинської землі в другій половині XIV — першій половині XV ст.* «Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна» 2008, Вип. 822.
- ОДНОРОЖЕНКО О.: *Родова геральдика Русо-Влахії (Молдавського господарства) кінця XIV—XVI ст.* Харків 2008.
- ОДНОРОЖЕНКО О.: *Родова геральдика Руського королівства та Руських земель Корони Польської XIV—XVI ст.* Харків 2009.
- ОДНОРОЖЕНКО О.: *Родова геральдика Сіверської, Смоленської та Мстиславської земель ВКЛ в XIV—XVII ст.* «Герольд Litherland» 2011, № 18.
- ОДНОРОЖЕНКО О.: *Руська родова геральдика напередодні та після Люблінської унії: до питання генези річпосполитської геральдики*. В: *Проблеми інтеграції і інкаспарації у розвитку Центральної і Усхідної Європи у перший раняга Новага часу*. Мінск 2010.
- ОДНОРОЖЕНКО О.: *Руські королівські, господарські та князівські печатки XIII—XVI ст.* Харків 2009.
- ОДНОРОЖЕНКО О.: *Шляхетська геральдика Київської землі XV — першої половини XVII ст. за архівними джерелами та матеріалами сфрагістичної колекції Музею Шереметьєвих*. «Сфрагістичний щорічник» 2012, Вип. 2.
- Олеський замок: *архітектурно-художній музей-заповідник. Путівник*. Львів 1981.
- ОСТРОВСКИЙ Г.: *Художественные музеи Львова*. Львов 1978.
- Памятники градостроительства и архитектуры УССР*. Т. 3. Киев 1985.
- Портрет в европейской живописи XV — начала XX века. Выставка произведений из советских и зарубежных музеев. Каталог*. Москва 1972.
- ПШИК В.: *Укріплені міста, замки, оборонні двори та інкастельовані сакральні споруди Львівщини XIII—XVIII ст.* Львів 2008.
- СІТКАРЬОВА О.: *Успенський собор Києво-Печерської Лаври*. Київ 2000.
- Український портрет XVI—XVIII століть. Каталог альбом*. Київ 2006.
- УМАНЦЕВ Ф.: *Мистецтво давньої України*. Київ 2002.
- BIĄŁKOWSKI L.: *Podole w XVI wieku. Rysy społeczne i gospodarcze*. Warszawa 1920.
- BOCZEŃSKI Z.: *Portret Jana Herburt (1508—1577)*. „Sprawozdania i Rozprawy Muzeum Narodowego w Krakowie. Rok 1951” 1952.
- BONIECKI A.: *Herbarz polski*. T. 7. Warszawa 1904.
- BONIECKI A.: *Herbarz polski*. T. 8. Warszawa 1905.
- BRILLO A.: *Gli stemmi degli studenti polacchi nella Università di Padova*. Padova 1939.

- CIECHANOWICZ J.: *Herbarz Polesia*. Boguchwała 2009.
- CIECHANOWICZ J.: *Księga herbowa Białej, Czarnej i Czerwonej Rusi, Inflant, Litwy, Moskwy, Polski, Ukrainy i Żmudzi*. Siemianowice Śląskie 2014.
- DUNIKOWSKI J.: *O rodzie Świerczków na Rusi w wieku XV i początkach rodziny Dunikowskich*. „Miesięcznik Heraldyczny” 1931, T. 10.
- DYMMEL P.: *Stemmata nobilitum. Herby rycerskie w rękopisie „Roczników” Jana Długosza z końca XVI w.* „Ze Skarbcza Kultury. Półrocznik Zakładu Narodowego im. Ossolińskich” 1991, T. 36, z. 51.
- FASTNACHT A.: *Słownik historyczno-geograficzny ziemi sanockiej w średniowieczu*. Cz. 1. Brzozów 1991.
- FUKALA R.: *Slezsko. Neznámá země Koruny české. Knižecí a stavovské Slezsko do roku 1740*. České Budějovice 2007.
- GĘBAROWICZ M.: *Portret XVI—XVIII wieku we Lwowie*. Wrocław—Warszawa—Kraków 1969.
- GĘBAROWICZ M.: *Studia nad dziejami kultury artystycznej późnego Renesansu w Polsce*. Toruń 1962.
- GROTTO DELL'ERO L.I.: *Della Università di Padova. Cenni ed iscrizioni*. Padova 1841.
- HASIG M.: *Sfragistyka szlachecka doby średniowiecza w świetle archiwaliów lwowskich*. Lwów 1938.
- HALECKI O.: *Opis herbów posłów polskich wysłanych po Henryka Walezego. Przyczynek do heraldyki polskiej XVI wieku*. „Miesięcznik Heraldyczny” 1912, T. 5.
- HALECKI O.: *Z Jana Zamoyskiego Inwentarza Archiwum Koronnego. Materyały do dziejów Rusi i Litwy w XV wieku*. „Archiwum Komisji Historycznej” 1919, T. 12, Cz. 1.
- HEYMOWSKI A.: *Herby polskie w brukselskim Armorial Gymnich, rechte Lyncenich*. „Studia Źródłoznawcze” 1985, T. 29.
- HEYMOWSKI A.: *Herby polskie w paryskim Armorial Bellenville*. „Studia Źródłoznawcze” 1990, T. 32—33.
- HEYMOWSKI A.: *Herby polskie w sztokholmskim Codex Bergshammar*. „Studia Źródłoznawcze” 1968, T. 12.
- Historia Śląska*. T. 3. Kraków 1936.
- Katalog portretów osobistości polskich i obcych w Polsce działających*. T. 2: G—K. Warszawa 1992.
- Katalog portretów osobistości polskich i obcych w Polsce działających*. T. 6: A—O. Ilustracje. Warszawa 1997.
- KŁYSZ-HACKBARTH J.: *Wzory ornamentalne Erazma Kamyna — złotnika poznańskiego z XVI wieku*. Warszawa 2014.
- KOLÁŘ M., SEDLÁČEK A.: *Českomoravská heraldika*. Č. 2: Část zvláštní. Praha 1925.
- Kościoly i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. T. 5. Kraków 1997.
- KOZAKIEWICZOWA H.: *Renesansowe nagrobki piętrowe w Polsce*. „Biuletyn Historii Sztuki” 1955, T. 17, nr 1.
- KRASZEWSKI J.: *Catalogue d'une Collection iconographique Polonoise*. Dresde 1865.
- KUCZERA A.: *Samborszczyzna. Ilustrowana monografia miasta Sambora i ekonomii samborskiej*. T. 2. Sambor 1935.
- ŁASZCZYŃSKA O.: *Przodkowie Bruchnalskich h. Herburtowa*. „Miesięcznik Heraldyczny” 1939, T. 18.
- ŁASZCZYŃSKA O.: *Ród Herburtów w wiekach średnich*. Poznań 1948.
- ŁOZIŃSKI W.: *Życie polskie w dawnych wiekach*. Lwów 1921.
- MIKUCKI S.: *Rycerstwo słowiańskie w Wapenboek Gelrego*. „Studia Źródłoznawcze” 1958, T. 3.
- MYSLIVEČEK M.: *Velký erbovník. Encyklopedie rodů a erbů v zemích Koruny české*. Sv. 1. Plzeň 2005.

- PAULI Ź.: *Starożytności galicyjskie*. Lwów 1840.
- PFOTENHAUER P.: *Die schlesischen Siegel von 1250 bis 1300 beziehentlich 1327*. Breslau 1879.
- PIEKOSIŃSKI F.: *Heraldyka polska wieków średnich*. Kraków 1899.
- PIEKOSIŃSKI F.: *Jana Zamoyskiego notaty heraldyczno-sfragistyczne*. W: „Studia, rozprawy i materiały z dziedziny historii polskiej i prawa polskiego”. T. 7. Kraków 1907.
- PIEKOSIŃSKI F.: *Najstarsze pieczęcie szlachty polskiej*. „Herold Polski” 1899, T. 1.
- PIEKOSIŃSKI F.: *Pieczęcie polskie wieków średnich*. Kraków 1899.
- PIEKOSIŃSKI F.: *Wypisy heraldyczne z ksiąg poborowych*. Lwów 1911.
- PILARCZYK F.: *Stemmata w drukach polskich XVI wieku*. Zielona Góra 1982.
- PILNÁČEK J.: *Rody starého Slezska*. Brno 1991.
- PILNÁČEK J.: *Staromoravští rodové*. Viden 1930.
- POKORA P.: *Rysunki pieczęci Kajetana Wincentego Kielisińskiego w Zbiorach Biblioteki PAN w Kórniku*. W: *Zbiory pieczęci w Polsce*. Red. Z. PIECH, W. STRZYŻEWSKI. Warszawa 2009.
- ROSSETTI L.: *Gli stemmi dello Studio di Padova*. Trieste 1983.
- ROSSETTI L., DALLA FRANCESCA E.: *Stemmi di Scolari dello Studio di Padova*. In *Manoscritti dell'Archivio Antico Universitario*. Trieste 1987.
- SCHNEIDER A.: *Pomniki w katakombach pod Kościołem Bożego Ciała oo. dominikanów we Lwowie*. Lwów 1867.
- SEDLÁČEK A.: *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty*. Zpracoval a k vydání připravil V. RŮŽEK. Sv. 4: *Atlas erbů. Morava. Edice*. Praha 2003.
- SEDLÁČEK A.: *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty*. Zpracoval a k vydání připravil V. RŮŽEK. Sv. 5: *Atlas pečeti. Soupisy, rejstřík, faksimile*. Praha 2003.
- SPERKA J.: *Borschnitzowie na Rusi Czerwonej w XIV—XV wieku*. W: *Miasta — ludzie — instytucje — znaki. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesor Bożenie Wyrzumskiej w 75 rocznicę urodzin*. Kraków 2008.
- SPERKA J.: *Otoczenie Władysława Opolczyka w latach 1370—1401. Studium o elicie władzy w relacjach z monarchą*. Katowice 2006.
- SPERKA J.: *Panowie z Zubrzy. Z dziejów szlachty ruskiej pochodzenia śląskiego w XV wieku*. «Княжа доба» 2014, Вып. 8.
- SPERKA J.: *Początki osadnictwa rycerstwa śląskiego na Rusi Czerwonej*. «Княжа доба» 2010, Вып. 3.
- SPERKA J.: *Urzędnicy Władysława Opolczyka na Rusi 1372—1378*. W: *Społeczeństwo Polski średniowiecznej*. T. 10. Red. S.K. KUCZYŃSKI. Warszawa 2004.
- SPERKA J.: *Z dziejów migracji rycerstwa śląskiego na ziemi Rusi Koronnej w końcu XIV i w początkach XV wieku (wstępne rozpoznanie)*. W: *Narodziny Rzeczypospolitej. Studia z dziejów średniowiecza i czasów nowożytnych*. Red. W. BUKOWSKI, T. JUREK. T. 1. Kraków 2012.
- SPERKA J.: *Zarys migracji rycerstwa śląskiego na ziemi Rusi Koronnej w okresie panowania Władysława Jagiełły*. «Княжа доба» 2011, Вып. 5.
- SZYDŁOWSKI T.: *Dzwony starodawne z przed r. 1600 na obszarze b. Galicji*. Kraków 1922.
- SZYDŁOWSKI T.: *Ruiny Polski*. Kraków 1915.
- SZYMAŃSKI J.: *Herbarz rycerstwa polskiego z XVI wieku*. Warszawa 2001.
- SZYMAŃSKI J.: *Herbarz średniowiecznego rycerstwa polskiego*. Warszawa 1993.
- SZYMAŃSKI J.: *Nieznane źródło heraldyki polskiej z XVI wieku*. „Studia Źródłoznawcze” 1990, T. 32—33.
- ULANOWSKI B.: *Materiały do historii prawa i heraldyki polskiej*. „Archiwum Komisji Historycznej” 1886, T. 3.
- Urzędnicy podolscy XIV—XVIII wieku*. Spisy. Oprac. E. JANAS, W. KLACZEWSKI, J. KURTYKA, A. SOCHACKA. Kórnik 1998.

- Urzednicy wojewodztwa belskiego i ziemi chełmskiej XIV—XVIII wieku. Spisy.* Kórnik 1992.
- Urzednicy wojewodztwa ruskiego XIV—XVIII wieku. Spisy.* Oprac. K. PRZYBOŚ. Wrocław 1987.
- WALICKI M.: *Malarstwo polskie. Gotyk, renesans, wczesny manieryzm.* Warszawa 1961.
- WATULEWICZ J.: *Herburtowie fulsztyńscy i kościół parafialny w Fulsztynie.* Przemyśl 1904.
- WIENIARSKI A.: *Jan Herburt, kasztelan sanocki i Dobromil w XVII wieku.* „Księga Świata” 1859, nr 8.
- WITYG W.: *Pieczenie miast dawnej Polski.* Kraków—Warszawa 1905.
- WITYG W.: *Wypisy heraldyczne z ksiąg poborowych wojewodztwa podolskiego z lat 1563—1565.* „Herold Polski” 1906.
- ŻELEWSKI R.: *Herburt Jan h. własnego (po 1524—1577).* W: *Polski słownik biograficzny.* T. 9. Wrocław—Warszawa—Kraków 1960—1961.

Oleg Odnorozhenko

Herb rodowy Herburtów od XIII do początku XVII wieku

Streszczenie

Herb rodowy Herburtów od połowy XIII do początku XVII wieku przedstawiał się następująco: na tarczy jabłko przebite trzema mieczami. Jednak od przełomu XVI—XVII wieku poszczególni przedstawiciele rodu uzupełniali tę kompozycję figurą krzyża umieszczoną nad jabłkiem. Jednocześnie możemy zaobserwować znaczną kolorystyczną odmienność różnych figur herbu, głównie w zawartości emblematów hełmów. Pomimo faktu, że w klejnotach herbów rodu Herburtów znajdujemy zwykle pawie lub strusie pióra, różnica w ich liczbie i kolorze (wraz ze zmianą koloru labru i figur na tarczy) natychmiast umożliwia rozpoznanie 19 odmian herbu używanego przez różnych przedstawicieli rodu. Taka zmienność drugorzędnych elementów ogólnego emblematu była charakterystyczna zarówno dla czesko-morawskich, jak i ruskich gałęzi rodu. W tym drugim przypadku obserwowana zmienność była swoistą kontynuacją tradycji charakterystycznych dla herbów szlacheckich na ziemiach Korony Czeskiej.

Słowa kluczowe: Herburtowie z Felsztyna, herb Herburt, ziemie ruskie Korony Królestwa Polskiego, modyfikacje herbów, heraldyka, herb, pieczęć

Oleg Odnorozhenko

Herburt Coat of Arms from the 13th Century to the Early 17th Century

Summary

From the mid-13th century to the early 17th century, Herburt coat of arms displayed a shield with an apple pierced with three swords. However, since the turn of the 16th and 17th centuries, particular bearers of this coat of arms have added the figure of the cross above the apple. Simultaneously, one can note considerable differences in terms of colours of particular

figures, especially when helmets and their insignia are concerned. Customarily, Herburt coats of arms have crests with peacock or ostrich feathers; yet, discrepancies in their number and colour (along with the change of colour of the mantling and the figures on the shield) make it possible to distinguish 19 versions of the coat of arms, as used by various members of the heraldic clan. Such variability of the secondary elements of the coat of arms was typical of both Czech-Moravian and Russian branches of the clan. In the latter case, the noted variability appears to have been a *sui generis* continuation of the traditions characteristic of coats of arms in the lands of the Crown of Bohemia.

Key words: Herburts from Felsztyn, Herburt coat of arms, Russian lands of the Crown of the Kingdom of Poland, changes in coats of arms, heraldry, coat of arms, seal